V_5W_7, ~Cb_4Wz_2

IN CHRISTI NOMINE INCIPIT PRAEFATIO LIBELLI QVEM PATER THEODORVS DIVERSIS INTERROGANTIBVS AD REMEDIVM TEMPERA‹VI›T PAENITENTIAE

praefatio post capitulationem sequitur in Wz_2

Discipulus Umbrentium uniuer‹si›s Anglorum catholicis, propriae animarum medicis, sanabilem supplex in domino Christo salutem.

Primum quidem, karissimi, beatitudinis uestrae dilectioni unde huius fomenta quod sequitur medicaminis congessi satis esse dignum pandere deputaui, ne per librariorum (ut solet) antiquitatem uel negligentiam confusa uitiose lex illa duraret quam figuraliter ollim deus per primum eius latorem de secundo mandauit patribus ut notam facerent eam filiis suis, ut cognoscat generatio altera: scilicet penitentiam, quam prae omnibus suae nobis initiatus instrumentum doctrinae dominus Iesus medicamenta male habentibus praedicauit dicens: Paenitentiam agite, et reliqua; qui, ad uestrae felicitatis meritum, a beata eius sede ad quem dicitur: Quaecumque solueris super terram erunt soluta et in caelis, eum dirigere dignatus est a quo haec utilissima curatio cicatricum temperetur. Ego enim, inquid apostolos, accipi a domino; et ego inquam, carissimi, accipi a uobis domino fauente quod et tradedi uobis.

Ps (LXX) 77:5–6 — *Mt 4:17* — *–Wz_2* — *Mt 16:19 /18:18* — *1 Cor 11:23; cf. Act 20:24*

Horum igitur maximam partem fertur famine ueriloquo beatae memoriae Eoda praesbiter, cognomento Christianos, a uenerabili antestite Theodoro sciscitans accipisse. In istorum quoqu‹e› adminiculo est quod manibus uilitatis nostrae diuina gratia similiter praeuidit, quae iste uir ex Scottorum libello sciscitasse quod ‹dif›famatum est, de quo talem senex fertur dedisse sententiam: ecclesiasticus homo libelli ipsius fuisse conscriptor. Multi quoqu‹e›,

---

Textus ex W_7 laudatus; textus capitulationis alter ex W_7, alter ex W_9Wz_2 laudatus; textus epilogi primo ex W_9, deinde (linea 20) ex V_6 laudatus.
Variae lectiones ex $Cb_4M_{17}V_5V_6W_9Wz_2$ haustae.

1 IN CHRISTI NOMINE] IN NOMINE DOMINI Wz_2, I V_5 | LIBELLI – **3** PAENITENTIAE *om.* Wz_2 | QVEM W_7, QVAE V_5 **3** TEMPERAVIT V_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, TEMPERANT W_7 **4** umbrentium $W_7^{p.c.}$, u**orientium $W_7^{a.c.}$, umbrensium V_5Wz_2 *et corr.* $W_7^{a.m.}$ | uniuersis anglorum V_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, uniuersis angelorum Wz_2, uniuer sangulorum W_7 | propriꝫ V_5, proprie Wz_2 **5** supplex *om.* V_5 | domino] iesu *add.* V_5Wz_2 | salutem] EXPLICIT PRAEFATIO *add.* W_7 **6** primum] INCIPIT PROLOḠ SANCTI GREḠ PAPAE VRB̄ RŌM *praem.* W_7 **7** formenta $Wz_2^{a.c.}$ | quod – congessi *om.* V_5 **9** uitiosæ Wz_2 | quam] qūo Wz_2, qm̄ V_5 | olim V_5Wz_2 **12** quam] qūo Wz_2, qm̄ V_5 | prae] pro Wz_2 **13** medicamentum V_5, medicamen Wz_2 **14** et reliqua] adpropinquauit enim regnum cælorum Wz_2; *hic praefatio desinit in Wz_2 (sequitur c. I.1)* **15** ad quem] atque V_5 **17** haec] hoc V_5 **18** cicatricem V_5 **19** apostolus V_5 | accipi[1]] accepi *corr. (ex* accipi*)* $W_7^{a.m.}$ | karissimi V_5 | accipi[2]] accepi *corr. (ex* accipi*)* $W_7^{a.m.}$ **20** tradidi V_5 *et corr. (e* tradedi*)* $W_7^{a.m.}$ **21** faminꝫ V_5 **22** christianos W_7 *(forsan* χριστιανός *intelligendum)*, christianus V_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$ **23** scicitans $W_7^{a.c.}$ | istorum V_5, istorium W_7 | quoque V_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 **24** adminiculum *corr. (ex* adminiculo*)* $W_7^{a.m.}$ **25** iste uir] istorum V_5 | sgottorum V_5 | sciscitasse quod] sciscitare quoque V_5 **26** diffamatum *corr.* $W_7^{a.m.}$, ***famatum W_7, famatum V_5 **27** quoque V_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7

non solum uiri sed etiam feminae, de his ab eo inextinguibili feruore accensi, sitim hanc ad sedandam, ardenti cum desiderio frequentari *+Cb_4* huius nostri nimirum saeculi singularis scientiae hominem festinabant. Unde et illa diuersa confusaque degestio regularum illarum constitutis causis libri secundi conscripta inuenta est apud diuersos.

Propter quod obsecro, fratres, benignissimam uestrae pacis almitatem, per eum qui crucifixus est et sui sanguinis rore quod praedicauit forte uiuens confirmauit, ut si quid pro huius utilitatis obtentu tem‹e›ritatis uel ignorantiae delicti in hoc perpetrauero uestrae intercessionis merito me apud eum defendatis. Testor eum uniuersorum auctorem: quantum in me conscius sum causa regni eius de quo praedicauit haec egisse. Et si quid, nimirum ut uerear, supra modulum meum facio, beneuolentia tamen operis tam pernecessarii, uobis patrocinantibus, ueniam apud eum facinoribus mei‹s› imploret; quibus commoniter omnibus absque inuidia prout possum laboro.

Ex cunctisque utiliora inuenire potui et singillatim titulis praeponens congessi; credo enim haec eos bono animo tractare, de quibus dicitur: In terra pax hominibus bonae uoluntatis. *Lc 2:14*

EXPLICIT

28 sed] sunt V_5 **29** sitim] sit et V_5 | cum] eum V_5 **30** nostri *om.* V_5 | singularis] *hic fragmentarius textus incipit in* Cb_4 **31** confugaque Cb_4 | digestio *corr. (e* degestio*)* $W_7^{a.m.}$ | constitutis] cum statutis Cb_4V_5 **33** fratres] karissimi V_5, carissimi Cb_4 | benignissimae V_5 | uestrae] nostre Cb_4 | pacis] id est *add.* V_5 **36** obtentu temeritatis CV_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, obtentutem critatis W_7 | uel *om.* V_5 **37** testor] enim *add.* Cb_4 **38** uniuersarii V_5 **39** uereor Cb_4V_5 **40** tamen] tunc Cb_4, tantum V_5 | pernecessaria V_5 **41** facinoribus meis *corr.* $W_7^{a.m.}$, facinoribus mei W_7, facinoris mei Cb_4, facinoris meis V_5 **42** commoniter W_7, communiter Cb_4V_5 **43** cunctisque] cunctis quę Cb_4 *et corr. (e* cunctisq;*)* $W_7^{a.m.}$ | titulos Cb_4 **44** proponens V_5 | haec] hoc V_5 | animo – **46** uoluntatis *om.* $Cb_4^{p.c.}$ **47** EXPLICIT *om.* Cb_4V_5

W_7 : W_9Wz_2

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI HVIVS	INCIPIVNT CAPITVLA
‹W_7›	‹W_9Wz_2›
I. De crapula et ebrietate.	I. De crapula et ebrietate uel uomitu.
II. De fornicatione.	II. De fornicationibus.
III. De auaritia furtiua.	III. De ducato monacho de monasterio et de furtu.
IIII. De occisione hominum.	IIII. De homicidio.
V. De his qui per heresim decipiuntur.	V. De heresibus.
	VI. De eucharistia sancta.
VI. De periurio.	VII. De periurio falsoque testimonio.
VII. De multis uel diuersis malis et quae non nocent necessaria.	VIII. De carne inmunda.
VIII. De diuerso lapsu seruorum dei.	VIIII. De uiolationibus fornicatorum.
VIIII. De his qui degraduntur uel ordinari non possunt.	X. De fornicationibus.
X. De babtizatis bis qualiter peniteant.	XI. De his qui babtismo iterantur.
XI. De his qui dampnant dominicam et indicta ieiunia ecclesiae dei.	XII. De operibus diei dominici.
XII. De commone eucharistiae uel sacrificio.	XIII. De comunione.
XIII. De reconciliatione.	XIIII. De reconciliatione.
XIIII. De penitentia nubentium specialiter.	XV. De uxoribus dimisis et inlicitis nuptiis uel fornicatricibus.
XV. De ‹c›ultoribus idolorum.	XVI. De his qui inmolant donibus et de carne inmund‹a›.
XVI. De ecclesiae ministerio uel reaedificatione eius.	XVII. De aeclesiis restaurandis et de conuentu clericorum et de officiis.
XVII. De tribus gradibus ecclesiae principalibus.	

capitulatio praefationem praecedit in Wz_2

31 cultoribus *scripsi cum rubrica textus*, ultoribus *W_7*

1 INCIPIVNT CAPITVLA *Wz_2*, *om.* *W_9* **5** uomitu *W_9*, uomitum *Wz_2* **7** de ducato monaħ *W_9Wz_2* *(male pro* de deducto monacho*)* **8** et de furtu *Wz_2 et corr. $W_9^{a.m.}$*, *om.* *W_9* **17** fornicatorum *scripsi*, fornic̄ *W_9Wz_2* **20** babtismo *scripsi*, bab̄ *W_9Wz_2* **30** fornicatricibus *conieci*, fornicā *W_9Wz_2* **31** donibus *sic* *W_9Wz_2* *(male pro* demonibus*)* **32** inmunda *scripsi*, inmūd *W_9Wz_2* **34** conuentu *W_9*, conuen *Wz_2*

XVIII. In ordinatione diuersorum.
XVIIII. De babtismate et confirmatione.
XX. De missa defunctorum.
XXI. De abbatibus et monachis uel monasterio.
XXII. De ritu mulierum uel ministerio in ecclesiam.
XXIII. De moribus Grecorum et Romanorum.
XXIIII. De commone Scottorum et Brittorum, qui in pasca et tonsura catholici non sunt.
XXV. De uexatis a diabulo.
XXVI. De usu uel abiectione anima‹li›um.
XXVII. De questionibus coiugiorum.
XXVIII. De seruis et ancillis.
XXVIIII. De diuersis questionibus.

EXPLICIVNT CAPITVLA

55 animalium *scripsi cum sensu textus*, animarum W_7 **62** questionibus] *sequuntur tituli XXX–XLIX in* W_7 *(*XXX. Interrogatio beati agustini episcopi contrariorum; XXXI. Responsio sancti gregorii papae urbis romae; *etc. [= 20 tituli Gregorii I papae Libelli responsionum])*

XVIII. De ordinatione.
XVIIII. De indulgentia in babtismo.
XX. De sepulchris defun‹c›torum uel de memoria eorum.
XXI. De ordinatione abbatis uel monachi uoto.
XXII. De sanctaemonialibus.
XXIII. De his qui ordinati sunt a Scottorum uel Bridtonum.
XXIIII. De his qui uexati sunt a demonia.
XXV. De his qui inmunda commedunt et de discretione ciborum.
XXVI. De matrimonio et de uxoribus dimissis.
XXVII. De potestate patris et de inlicitis coniugiis.
XXVIII. De legitimis ieiuniis.

41 defunctorum] defuntorum W_9Wz_2 **44** monachi Wz_2, monahi W_9 **53** demonia *sic* W_9Wz_2

$Cb_4M_{17}V_5W_7$ W_9Wz_2

I. De crapvla et ebrietate. *I, I.1–9*

‹1› Si quis episcop‹us› aut aliquis ordinatus in consuetudine habuerit ebrietatis uitium, aut desinat aut deponatur. ‹2› Si monachus pro ebrietate uomitum facit, XXX dies peniteat. ‹3› Si praesbiter aut diaconus pro ebrietate, XL dies peniteat; ‹4› si uero pro infirmitate aut quia longo tempore se abstinuerit et in consuetudine non erit ei multum bibere uel manducare, aut pro gaudio in natale domini aut in pascha aut pro alicuius sanctorum commemoratione faciebat et tunc plus non accipit quam decretum est a senioribus, nihil nocet. Si episcopus iuberit, non nocet illi nisi ipse similiter faciat. ‹5› Si fidelis laicus pro ebrietate uomitum facit, XV dies peniteat. ‹6› Qui uero inebriatur contra domini interdictum, si uotum sanctitatis habuerit, *cf. Lc 21:34* VII dies in pane et aqua uel XX sine pinguidine peniteat; laici sine ceruisa. ‹7› Qui per nequitiam inebriat alium, XL dies peniteat. ‹8› Qui pro satietate uomitum facit, tribus diebus peniteat. ‹9› Si cum sacrificio commonionis, VII dies peniteat. Si infirmitatis causa, sine culpa est.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$, ~M_{17}

II. De fornicatione. *I, II.1–22*

‹1› Si quis fornicauerit cum uirgine, I anno peniteat; si cum maritata, IIII annos: II integros, duos alios in XLmis IIIbus, et IIIbus diebus in ebdomata peniteat. ‹2› Qui sepe cum masculo aut cum pecode fornicat, X annis ut peniteret iudicauit. ‹3› *Item aliud:* qui cum pecoribus coierit, XV annos peniteat. ‹4› Qui coierit cum masculo post XX annos, XV peniteat. ‹5› Si masculus cum masculo fornicat, X annos

---

I,1 I *om.* Cb_4, II V_5, incipit liber sancti gregorii papae *praem.* W_7, incipit liber primvs *praem.* $Cb_4M_{17}V_5$; *hic textus incipit in* M_{17} *(praecedit Paenitentiale Ecgberhti)* | de – ebrietate *om.* M_{17} **2** episcopus $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, episcopi W_7, aut diaconus *add.* W_9Wz_2 | uitium habuerit (a)ebrietatis (aebrietis $W_9^{a.c.}$) $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ **3** desinat] desidat $M_{17}^{a.c.}$ | per ebrietatem $M_{17}V_5$ **4** uomitum] uotum *(uid.)* $Wz_2^{a.c.}$ | dies] diebus V_5 | aut – **5** ebrietate] pro ebrietate aut diaconus uomitum facit W_9Wz_2 **5** per ebrietatem $M_{17}V_5$ | diebus V_5 **6** quia] q W_9Wz_2 | erat *corr. (ex* erit*)* $W_7^{a.m.}$ **7** aut[1]] āut Cb_4 | natali M_{17} **8** sanctorum commemoratione (commemorationem W_7) $Cb_4M_{17}V_5W_7$, commemoratione sanctorum W_9Wz_2 | faciebat] hoc fecerit M_{17} **9** quam] q W_9Wz_2 **10** iuberit $Cb_4V_5W_7^{p.c.}$, iubuerit $W_7^{a.c.}$, illi iubet W_9Wz_2, iusserit M_{17} | illi *om.* W_9Wz_2 | ipse – faciat] similiter facit W_9Wz_2 | laicus fidelis $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ **11** XV] XII M_{17} **12** inebriantur $M_{17}V_5$ | inebriatur – interdictum] contra interdictum W_9Wz_2 | habuerint V_5 **13** VII] IIII M_{17} | aqua] pen̄ *add.* V_5 | pinguedine Cb_4M_{17} | peniteat *om.* V_5, si cum sacrificio com̄ VII dies peniteat *(= c. I.9) add.* W_9Wz_2 **15** per satietatem W_9Wz_2 | VII dies W_9Wz_2 | si – **16** peniteat *om. hic* W_9Wz_2, *sed add. supra (c. I.6)* **16** commonionis] commō $Cb_4M_{17}W_7$, com̄ W_9Wz_2, communicauerit V_5 | peniteat *om.* V_5 | est $M_{17}W_7$, *om. codd. cett.* **II,1** II *om.* Cb_4, III V_5 **2** qui $W_9^{a.c.}$ | I anno Cb_4M_{17}, uno anno W_9Wz_2, I an̄ W_7, I uel II ann̄ V_5 | si] quis *add.* W_9Wz_2 **3** maritata $M_{17}W_7$, marita *codd. cett.* | in XLmis IIIbus] tribus XLmis W_9Wz_2 | IIIbus diebus] III dies $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ **4** in ebdomata *om.* V_5 | aut – **5** pecode *om.* M_{17} | cum[2]] cum cum $W_9Wz_2^{a.c.}$ **5** fornicat] fornicauerit V_5 | annis V_5, an̄ Cb_4W_7, annos $M_{17}W_9Wz_2$ **6** peccoribus $M_{17}W_9^{a.c.}$ | coierit[1]] coiret W_9Wz_2 | coierit[2] *om.* W_9Wz_2 **7** XX an̄ Cb_4W_7, XX annorum M_{17}, XV annos (ann̄ V_5) $V_5W_9Wz_2$ | XV] an̄ *add. sup. lin.* $W_7^{a.m.}$, XX a(n)n̄ $V_5W_9Wz_2$ | masculus] mascul*s $W_9^{a.c.}$ | fornicam Cb_4 | annos[2] M_{17}, an̄ *codd. cett.*

peniteat. ‹6a› Sodomite VII annos peniteant, ‹6b› et molles s‹icut› adultera. ‹7› *Item:* hoc uirile scelus ‹semel› faciens IIII annos peniteat; si in consuetudine fuerit, ut Basilius dicit; si sine, XV, sustinens I annum, ut mulier. Si puer sit: primo IIbus annis; si iterat IIII. ‹8› Si in femoribus, uno anno uel III XLmas. ‹9› Si seipsum coinquinat, XL dies peniteat. ‹10› Qui concupiscit fornicar‹i› sed non potest, XL dies uel XX peniteat; si frequentauerit: si puer sit, XX dies uel uapuletur. ‹11› Pueri qui fornicantur inter seipsos, iudicauit ut uapulentur. ‹12› Mulier cum muliere fornicando, III annos peniteat. ‹13› Si sola cum seipsa coitum habet, sic peniteat. ‹14› Una penite‹ntia› est uiduae et puellae; maiorem meruit quae uirum habet si fornicauerit.

‹15› Qui semen in os miserit, VII annos peniteat. *Hoc pessimum malum alias ab eo iudicatum est:* ut ambo usque in finem uitae peniteant uel XII anni‹s› uel (*ut superius*) VII.

‹16› Si cum matre quis fornicauerit, XV annos peniteat et numquam mutet nisi in dominicis diebus. *Et hoc tam profanum incestum ab eo similiter alio modo dicitur:* ut cum peregrinatione perenni VII annos –M_{17} peniteat. ‹17› Qui cum sorore fornicatur, XV annos peniteat, *eo modo quo superius de matre dicitur. Sed et istud XII annos esse alias in canone confirmauit, unde non absorde XV annis ad matrem transeunt qui scribuntur.* ‹18› Qui sepe fornicauerit: primus canon iudicauit X

---

8 peniteat] peñ(t) $V_5W_7W_9Wz_2$, penī Cb_4, p. M_{17} | sidomite Cb_4 | VII] IIII M_{17} | peniteant et] peñ(it) et $V_5W_7W_9Wz_2$, peniteat Cb_4 | molles *(*mollis M_{17}*)* sicut adultera $Cb_4M_{17}W_9Wz_2$, mollis sicut adulter *corr.* $W_7^{a.m.}$, molles secundum adultera *(uel* adultere *?)* W_7, molles sicut V_5 **9** hoc] haec W_9Wz_2 | semel $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$, *om.* W_7 **10** si sine XV $Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$, si sine uxore XV M_{17}, XV si sine *coniecit* WASSERSCHLEBEN | I añ W_7, unum annum Cb_4, uno anno $M_{17}V_5W_9Wz_2$ **11** puer] pu*er $Wz_2^{a.c.}$ | IIbus añ Cb_4W_7, duobis annis M_{17}, II annos W_9Wz_2, tribus annis V_5 | IIII] annos *add.* W_9Wz_2 **12** uno anno] unum añ Cb_4V_5 | seipsum] ipsum M_{17} **13** peniteat *om.* Cb_4M_{17} | fornicari $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$, fornicare W_7 | XL dies uel XX] XX dies W_9Wz_2 **14** si[1] – uapuletur *bis repetit* Cb_4 | uapuletur $Cb_4V_5W_9Wz_2$, uapulentur W_7, uapulet M_{17} **15** pueri – seipsos] si pueri inter seipsos fornicantur W_9Wz_2 | fornicantę *(uid.)* M_{17} | uapuletur V_5, uapulent M_{17} | si mulier W_9Wz_2 **16** fornicando] fornicauerit W_9Wz_2, fornicans M_{17} | III annos] IIIbus anñ V_5 **17** penitentia $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, peniteat W_7 **18** quae] qui W_9Wz_2 | habuit $V_5W_9Wz_2$ **19** VII] VI M_{17} | annos M_{17}, añ $Cb_4V_5W_7$, anno W_9Wz_2 | hoc] haec W_9Wz_2 **20** malum] est *add.* V_5 | ab eo] habeo $M_{17}V_5$ | aliter iudicatum W_9Wz_2 | ut] ita ut V_5 **21** peniteant] peñ(it) *codd.* | XII] XV $M_{17}W_9Wz_2$, XXII Cb_4 | annis *corr.* $W_7^{a.m.}$, anni W_7, añ Cb_4V_5, annos $M_{17}W_9Wz_2$ | VII] IIII M_{17} **22** si – **23** dominicis] quam mutat nisi in dominicis si cum matre quis fornicauerit XV año pñt et num Wz_2 *(male pro* W_9: si cum matre quis fornicauerit XV añ pñt et num/quam mutat nisi in dominicis*)* | XV] XII M_{17} | peniteat *om.* V_5 **23** mutet $M_{17}W_7$, mutat *codd. cett.* | in *om.* Cb_4 | hoc *om.* M_{17} | tam] tām $W_9^{p.c.}Wz_2$, tāmdiu *(uid.)* $W_9^{a.c.}$ | incertum Cb_4 **24** cum] uicum *(uid.)* $W_9^{a.c.}$ | annos peniteat *om.* M_{17}*; hic c. I desinit in* M_{17} *(sequuntur e Correctore Burchardi excerpta [circa trigesim], nonnulli ordines paenitentiales, disquisitio laudata ex Augustino de monstruo corpore, disquisitio laudata ex Pastore Hermae de adultera, et pauca capitula de effunditione seminis); in c. X.1 textus resumit in* M_{17} **25** fornicauerit W_9Wz_2 | annos] añ *codd.* **26** susuperius *(uid.)* $W_9^{a.c.}$ | XII – canone] alias in canone XII annos W_9Wz_2, XV alias in canone Cb_4 **27** absorde Cb_4W_7, absurde $V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$ | transeunt – **28** scribuntur *om.* W_9Wz_2 **28** fornicauerit] fornič V_5 | canan $W_7^{a.c.}$

‹annos› peniteat; secundu‹s canon› VII annos penitere, sed pro infirmitate hominis per consilium dixerunt tres annos penitere. ‹19› Si frat‹er› cum fratre naturali fornicauerit, per commixtionem carnis, XV annos ab omni carne absteneat. ‹20› Si mater cum filio suo paruulo fornicationem imitatur, III annos se absteneat a carne et diem unum ieiunet in ebdomata, id est usque ad uesperum.

‹21› Qui inludetur fornicaria cogitatione, peniteat usque dum cogitatio superetur. ‹22› Qui dilegit feminam mente, ueniam petat a deo. ‹Si dixerit›, id est de amore et amicitia, sed non est susceptus ab ea, VII dies peniteat.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$

III. De avaritia ‹fvrtiva›. *I, III.1–5*

‹1› Si quis laicus de monasterio monachum duxerit furtim, aut intret in monasterium deo seruire aut humanum subeat seruitium.

‹2a› Pecunia ecclesiis furata siue rapta reddatur quadruplum; ‹2b› saecularibus dupliciter. ‹3a› Qui sepe furtum fecerit, VII annis penitentia eius est uel quomodo sacerdos iudicauerit, ‹3b› id ‹est iuxta quod› conponi possit quibus nocuit. ‹3c› Et qui furtum faciebat, penitentia ductus, semper debet reconciliare ei quem offendebat et restituere iuxta quod ei nocuit. Et multum breuiauit penitentia ‹eius›. Si uero noluerit aut non potest, constitutum tempus manet penitentia peromnia. ‹4› Et qui furat‹a e›de‹t›, tertiam partem pauperibus. Et qui thesaurizat superflua pro ignorantia, tribuat tertiam partem pauperibus. *cf. Lc 12:21* ‹5› Furatus consecrata, III annis peniteat sine pinguidine, et tunc communicet.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$

IIII. De occisione hominvm. *I, IV.1–7*

---

29 annos[1]] an̄ $Cb_4V_5W_9Wz_2$, *om.* W_7 | secundus canon $Cb_4V_5W_9Wz_2$, secundum W_7, secundus *corr.* $W_7^{a.m.}$ | annos penitere *om.* Cb_4V_5 **30** hominum V_5 **31** frater $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, frat** W_7 **32** annos] an̄ *codd.* **33** annos] an̄ *codd.* | abstineat se W_9Wz_2 **34** id est *om.* $V_5W_9Wz_2$ **35** inluditur V_5 **36** dilegit W_7, diligit *codd. cett.* | a deo] ab eo Cb_4 **37** si – amicitia *scripsi*, id est de amore et amicitia si dixerit Cb_4W_7 *(quia confuse in archetypo haec comma* si dixerit *posita erat)*, si autem dix̄ *(*dixerit V_5*)* id est *(*id est *om.* V_5*)* de amore et de *(*de *om.* V_5*)* amicitia $V_5W_9Wz_2$ | sed] si Cb_4 **III,1** III *om.* Cb_4, IIII V_5 | de avaritia fvrtiva Cb_4V_5, de avaritia W_7, de dvc̄ monaħ W_9, *om.* Wz_2 **2** furtim Cb_4W_7, furtum W_9Wz_2, furtinam V_5 | aut *om.* V_5 **3** in] aut *praem.* $W_9^{a.c.}$ | dei V_5 | seruium W_9Wz_2 **4** ecclesiis] aeclesiae W_9Wz_2 | reddatur] sed datur Cb_4 **5** fecerit furtum W_9Wz_2 **6** penitentia – est[1]] penit̄ V_5 | id est iuxta quod Cb_4, id est iuxta quia V_5, id est quod W_9Wz_2, id quod iuxta est W_7 **7** possit] posuit V_5 **8** reconciliari Cb_4 | offendebat] offerebat V_5 **9** quod] qua V_5 | ei] eum $V_5W_9Wz_2$ | breuiauit *sic codd. (male pro* breuiabit*)* | penitentia eius $Cb_4W_9Wz_2$, penitentiam eius V_5 *(cum **G**)*, penitentia W_7 **10** manet penitentia W_7, maneat in penitentia *corr.* $W_7^{a.m.}$, penī manet Cb_4, peniteat W_9Wz_2, penitere V_5 **11** qui[1]] cui Cb_4 | furata edet tertiam *conieci*, furat* *(*furate *?)* de tertiam W_7, furata det tertiam Cb_4 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, furata monet det tertiam W_9Wz_2, furat ammonet det tertiam V_5 **12** per ignorantiam V_5 **13** furata V_5 **IV,1** IIII *om.* Cb_4, V V_5 | de – hominvm *om.* Wz_2, de homic̄ W_9

‹1a› Si quis pro ultione propinqui homin‹e›m occiderit, penite‹a›t s‹icut› homicida VII uel X annos. ‹1b› Si tamen reddere uult propinquis pecuniam aestimationis, leuior erit penite‹ntia›, id est demedio spatio. ‹2› Qui occiderit hominem pro uindicta fratris sui, III annis peniteat; *in alio loco X annos dicitur peniteat*; ‹3› homicida autem X annos uel VII. ‹4› Si laicus alterum occiderit odii meditatione: si non uult arma relinquere, peniteat VII annos, sine carne et uino III annos. ‹5a› Si quis occiderit monachum uel clericum: arma relinquat et deo seruiat, uel VII annos peniteat — in iudicio episcopi est. ‹5b› Qui autem episcopum uel praesbiterum occiderit, regis iudicium est de eo. ‹6a› Qui per iussionem domini sui occiderit hominem, XL diebus ieiunet. ‹6b› Et qui occiderit hominem, ‹XL diebus absteneat se ab ecclesia; ‹6c› qui occiderit hominem› in publico bello, XL diebus. ‹7a› Si per iram, III annos; si cassu, I annum. ‹7b› Si per poculum uel per artem aliquam, VII annos aut plus. ‹7c› Si per rixa‹m›, X annos.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$

V. De his qvi per heresim decipivntvr. *I, V.1–14*

‹1› Si quis ab hereticis ordinatus fuerit, iterum debet ordinar‹i› si inreprehensibilis fuerit; sin minus, deponi oportet. ‹2› Si quis a catholica ecclesia ad heresim transierit et postea reuersus, non potest ordinari nisi post longam abstinentiam et pro magna necessitate. *Hunc Innocentius papa nec post penitentiam clericum fieri canonum auctoritate adserit permitti. Ergo, si hoc Theodorus ait — 'pro magna tantum necessitate' (ut dicitur) — consultum permisit, qui numquam Romanorum decreta motari a se sepe iam dicebat uoluisse.*

‹3› Si quis contempserit Nicinae concilium et fecerit pascha cum Iudaeis XIIII luna, exterminabitur ab omni ecclesia, nisi penitentiam

---

2 hominem $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, hominum W_7 | peniteat sicut $Cb_4V_5W_9Wz_2$, penitet secundum ut W_7, peniteat similiter ut *corr.* $W_7^{a.m.}$ **3** annos] an W_9, an̄ *codd. cett.* | tamen] tantum V_5 | uult] uul* Wz_2 **4** penitentia V_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, peniteat W_7, penīt $Cb_4W_9Wz_2$ | spatii Cb_4 **5** sui W_7, *om. codd. cett.* **6** alio] alia W_9 | peniteat dicitur W_9Wz_2 | homicidia V_5 | annos^2 W_7, *om. codd. cett.* | VII] an̄ *add.* Cb_4, an̄ pen̄ *add.* V_5 **8** annos^1] pen̄it *add.* W_9Wz_2 **9** monachum uel clericum occiderit W_9Wz_2 **10** annos] an̄ *codd.* | peniteat *om.* V_5 | episcopi] epīso Cb_4 **11** praesbiterum] br̄m W_9Wz_2 **12** hominem occiderit W_9Wz_2 | XL – **14** diebus V_5, XL đ ieiunet et qui occiderit hominem *** in puplico (publico *corr.* $W_7^{a.m.}$) bello XL diebus W_7, XL diebus penīt et qui occiderit hominem XL diebus abstineat se ab aeclesia W_9Wz_2, XL diebus abstineat se ab æcclesia et qui occiderit hominem in puplico bello XL dies Cb_4; peniteat *add.* Cb_4V_5 *et add. mg.* $W_7^{a.m.}$ **15** annos] an̄ *codd.* | cassu W_7, casu $Cb_4V_5^{p.c.}W_9Wz_2$, causam *(uid.)* $V_5^{a.c.}$ | I annum W_9Wz_2, I an̄ Cb_4W_7, uno an̄no V_5, pen̄t *add.* W_9Wz_2 | per artem] ꝑartem W_7, ṕartem $W_9Wz_2^{p.c.}$, partem $Cb_4V_5Wz_2^{a.c.}$ **16** VII] IIII Cb_4 | rixam $Cb_4V_5W_9Wz_2$, rixa W_7 | X annos *om.* V_5, an̄ X pen̄ Cb_4, IIII an̄ pen̄t W_9Wz_2 **V,1** V *om.* Cb_4Wz_2, VI V_5 | de – decipivntvr *om.* Wz_2, de eresibvs W_9 | heresis V_5 **2** ordinari $Cb_4V_5W_9Wz_2$, ordinare W_7 **3** sin] sim V_5, si W_9 | depone $W_9^{a.c.}$ **4** et – **5** ordinari *om.* $W_9^{a.c.}$ | reuersus] est *add.* W_9Wz_2 **5** post] per V_5 **6** clericus V_5 | fieri *om.* Wz_2, feri Cb_4 **7** si *om.* $Cb_4W_7^{p.c.}$ | hoc] haec V_5 **8** tantum] tamen V_5 **9** motari W_7, notari V_5, mutari $Cb_4W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$ **10** nicine W_7, nicenum *corr.* $W_7^{a.m.}$, nicen(a)e *codd. cett.* **11** aeclesiae W_9Wz_2

egerit ante mortem. ‹4› Si orauerit cum illo quasi cum clerico catholico, septimana‹m› peniteat; si uero neglexerit, XL dies peniteat prima uice.

‹5› Si quis ortare uoluerit heresim eorum et non egerit penite‹ntiam›, similiter et ille exterminabitur, domino dicente: Qui mecum non est contra me est. *Mt 12:30*

‹6› Si quis baptizatur ab heretico qui recte trinitatem non cred‹i›derit, iterum baptizetur. *Hoc Theodor‹um› dixis‹se› non credamus contra Nicinae concilium et senodi decreta, s‹icut› de Arreanis conuersis trinitatem non recte credentibus confirmatur.*

‹7› Si quis dederit aut acciperit commonionem de manu heretici et nescit quod catholicam ecclesiam contradicit, postea intellegens anno integro peniteat. Si autem scit et neglexerit et postea penitentiam egerit, X annos; ‹alii iudicant VII›, et humani‹u›s V annos peniteat. ‹8› Si quis permiserit hereticum missam suam caelebrare in ecclesia catholica et nescit, XL dies peniteat; si pro reuerentia eius, annum integrum peniteat; ‹9› si pro dampnatione ecclesiae catholicae et consuetudine Romanorum, proiciatur ab ecclesia s‹icut› hereticus, nisi habeat penitentiam; si habuerit, X annos peniteat. ‹10› Si recesserit ab ecclesia catholica in congregationem hereticorum et alios persuaderit et postea penitentiam egerit, XII annos peniteat: extra ecclesiam IIII, et VI inter auditores, et duos adhuc extra commonionem. *De his in sinodo dicitur: decimo anno commonionem ‹sine oblatione› (siue*

---

12 si] quis *add.* Cb_4 **13** septimanam $Cb_4V_5W_9Wz_2$, septimana W_7 **14** hortari Cb_4 **15** penitentiam W_9Wz_2, peñ(i) Cb_4V_5, peniteat W_7 **16** cum me W_9Wz_2 | contra] con W_9Wz_2 **17** baptizatus V_5 | ab heretico baptizatur W_9Wz_2 **18** crediderit $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, credederit W_7 | theodorum dixisse $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, theodoros dixisti W_7 | credamus W_7, credimus *codd. cett.* **19** contra] con W_9Wz_2 | nicine W_7, nicen(a)e $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$ | sinodi W_9Wz_2 *et corr. (e* senodi*)* $W_7^{a.m.}$ | sicut $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, secundum W_7 | arrianis $Cb_4V_5W_9^{p.c.}Wz_2$ *et corr. (ex* arreanis*)* $W_7^{a.m.}$, arrinis $W_9^{a.c.}$ **20** rectę Cb_4 **21** si] VI. DE EVCARISTIA *praem.* W_9; *hic nouum paragraphum incipit in* Wz_2 | acceperit *corr. (ex* acciperit*)* $W_7^{a.m.}$ | commonionem W_7, communionem *codd. cett.* | heretici] here***tici $Wz_2^{a.c.}$ **22** quod] quia V_5 | catholica ecclesia $W_7^{p.c.}$, catholice æcclesię Cb_4, catholica V_5 | postea] post**ea $W_9^{a.c.}$ | intellexit W_9Wz_2 | annum integrum Cb_4 *et corr. (ex* anno integro*)* $W_7^{a.m.}$ **23** si – **24** VII $Cb_4V_5W_9Wz_2$, alii iudicant VII si autem scit et neglexerit (neglegxerit $W_7^{a.c.}$) et postea penitentiam egerit X añ W_7 *(quia confuse in archetypo haec comma* alii iudicant VII *posita erat)* **24** egerit] agerit W_9Wz_2 | annos[1]] peñ(it) *add.* $Cb_4V_5W_9Wz_2$ | humanius $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, humanis W_7 **25** celebrarę Cb_4 **26** nescit] non erit V_5 **27** ecclesia catholica V_5 | catholicae] catho Cb_4 **28** proieciatur $V_5W_9Wz_2$ | sicut $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, secundum W_7 **29** penitentiam W_9Wz_2, penitent̄ V_5, peñ(i) Cb_4W_7 | annos] añ *codd.* **30** persuaserit Cb_4 **31** agerit W_9Wz_2 | extra – IIII] IIII extra ecclesia V_5, IIII añ extra ecclesiam Cb_4, IIII autem extra ecclesiam W_9Wz_2 **32** auditores] et inter audientes iuxta nicene concilium *(= c. V.14) add.* V_5 | commonionem W_7, communionem *codd. cett.* | de] de* $W_9^{a.c.}$ **33** commonionem W_7, communionem Cb_4V_5, com̄ W_9Wz_2 | sine oblatione siue oblationem W_9Wz_2, siue oblationem Cb_4W_7, siue oblatā V_5; sine oblatione *om. hic* W_7, *sed add. infra (c. V.11); aperte haec comma* siue oblationem *sicut glossula uel emendatio (confuse posita: uide sequentem notam [c. V.11]) in archetypo aderat*

oblationem) recipiant. ‹11› Si episcopus iusserit aut abbas monacho suo pro hereticis mortuis missam cantare, non licet et non expedit oboedire ei. ‹12› Si praesbitero contigerit ubi missam cantauerit et alius recitauit nomina mortuorum et simul nominauit hereticos cum catholicis post missamque intellexerit, ebdomatam peniteat; si frequenter fecerit, annum integrum peniteat. ‹13› Si quis autem pro morte heretici missam ordinauit et pro relegione sua reliquia‹s› sibi tenuerit quia multum ieiunauit, et nescit deferentiam catholicae fidei et postea intellexerit penitentiamque egerit, reliquias debet igni concremare et annum peniteat; si autem scit et neglexerit, penitentia commotus X annos peniteat. ‹14› Si quis a fide dei discesserit sine ulla necessitate et postea ex toto animo penitentiam accipit, inter audientes iuxta Nicini concilium III annis extra ecclesiam, et VII annos peniteat in ecclesia inter penitentes, et II annis adhuc extra communionem.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$

VI. De periurio. *I, vi.1–4*

‹1› Qui periurium facit in ecclesia XI annos peniteat; ‹2› qui uero necessitate coactus sit, III XLmas. ‹3› Qui autem in manu hominis iurat, apud Grecos nihil est; ‹4› si autem iurauerit in manu episcopi uel praesbiteri aut diaconi seu in altare siue in cruce consecrata et mentitus est, III annis peniteat; si uero in cruce non consecrata, I annum peniteat.

‹5› Periuri III annis peniteant.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$

VII. De multis vel diversis malis et quae non nocent necessaria. *I, vii.1–12*

---

34 iusserit aut abbas W_7, aut abbas iuberit *(*iusserit Cb_4*) codd. cett.*, sine oblatione *(= c. V.10) add.* $W_7^{a.c.}$ *(quia confuse in archetypo haec comma posita erat, scilicet iuxta suam glossulam* siue oblationem*; uide praecedentem notam [c. V.10])* | suo *om.* W_9Wz_2 **35** non² *om.* W_9Wz_2 **36** cantauerat Cb_4 **37** recituerit $W_9^{a.c.}$ | nominauit] nominauerit W_9Wz_2 **40** reliquias sibi $V_5W_9Wz_2$, reliqua sibi Cb_4, reliquia sibi W_7, *corr.* reliquias ibi $W_7^{a.m.}$ **41** def(f)erentiam $Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$, differentiam *corr.* $W_7^{a.m.}$ | fidei] et quartam decimā *add.* V_5 *(cum* **G***, quamuis hic in* V_5 *certe laudatum ex Excarpso Cummeani)* **42** penitentiam quae W_9 **43** concremari $V_5W_9Wz_2$ | annum] an̄ *codd.* | si] quis *add.* $W_9^{a.c.}$ | neglegerit $V_5W_9Wz_2$, neglegit Cb_4 | penitentiam commotis V_5 **44** annos] an̄ *codd.* | discesserit] disce**serit $Wz_2^{a.c.}$ **45** et – penitentiam *om.* Wz_2 *(male pro* W_9: sine ulla necessitate/et postea ex toto animo penitentiam accipit*)* **46** nicini concilium W_7, nicenum concilium *corr.* $W_7^{a.m.}$, nicene concilium Cb_4V_5, niceno senodo W_9Wz_2 | peniteat *om.* V_5 **VI,1** VI *om.* Cb_4Wz_2, VII V_5W_9 | de periurio *om.* W_9Wz_2 **2** XI] X V_5 | annos *om.* W_9Wz_2, an̄ *codd. cett.* **4** grecum V_5 | autem] uero $Cb_4V_5W_9Wz_2$ | iurauit W_9Wz_2 | epīso Cb_4 **5** altari V_5, alteri Cb_4 **6** annum] an̄ *codd.* **8** periurii $Cb_4W_9Wz_2$ | peniteant *corr.* $W_7^{a.m.}$, pen̄ V_5W_7, peniteat $Cb_4W_9Wz_2$ **VII,1** VII *om.* $Cb_4W_9Wz_2$, VIII V_5 | de – **2** necessaria *om.* W_9Wz_2 | non nocent necessaria] nocenter necēs V_5

‹1› Qui multa mala fecerit — id est homicidium, adulterium cum muliere et cum pecode, et furtum — eat in monasterium et peniteat usque ad mortem.

‹2› De pecunia quae in aliena prouincia ab hoste superato rapta fuerit, id est rege alio superato, tertia pars ad ecclesia‹m› tribuatur uel pauperibus et XL diebus agatur penitentia, quia iussio regis erat.

‹3› Qui sanguinem aut semen biberit, III annis peniteat. ‹4› Malorum cogitationum indulgentia est si opere non impleantur nec consensu.

‹5› *Item:* XII triduana pro anno pensanda Theodorus laudauit; de egris quoqu‹e› praetium uiri uel ancillae pro anno uel dimedium omnium quae possidet dare; et si quem fraudaret, reddere quadruplum, ut Christus iudicauit. *cf. Lc 19:8*

Ista testimonia sunt de eo quod in praefatione diximus de libello Scottorum, in quo (et ut in ceteris) illa ‹aliquando inibi fortius firmauit de pessimis›, aliquando uero lenius, ut sibi uidebatur, modum inposuit pusillanimis.

‹6a› Qui manducat carnem inmundam aut morticin‹am› delacerata a besteis, XL dies peniteat. ‹6b› Si enim necessitas cogit famis, non nocet, quia aliud est legitimum, aliud quod necessitas cogit. ‹7› Si cassu quis inmunda manu cibum tangit uel canis uel pilax mus‹ue› aut animal inmundum qui sanguinem edit, nihil nocet. Et qui pro necessitate manducat animal quod inmundum uidetur uel auem uel bestiam, non nocet. ‹8› Sorex si ceciderit in liquorem, tollatur inde et aspargatur aqua sancta, et sumatur si uiuens sit; si uero mortua, omnis liquor proiciatur foras nec homini detur et mundetur uas. ‹9› *Item alias:* si multus sit cibus ille liquidus in quo mus mustellau‹e› inmersa

3 fecerint W_9Wz_2 | homicidum W_9 **4** cum *om.* V_5 | eat] faciunt W_9Wz_2 | peniteat Cb_4W_7, peñ V_5, penīt W_9Wz_2 **6** pecunia] penia Wz_2 | aliena] alia W_9Wz_2 | ab *om.* W_9Wz_2 **7** pars] eius *add.* W_9Wz_2, eī *add.* V_5 | (a)ecclesiam Cb_4V_5 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, ecclesia W_7, aeclē W_9Wz_2 **8** peñ(i) $Cb_4V_5W_7$, penīt W_9Wz_2 | quia] qui Cb_4 **9** semen aut sanguinem W_9Wz_2 **10** malarum V_5 | opere – nec] opera non inpleatur uel W_9Wz_2 **11** consensum V_5 **12** triduanae W_9Wz_2, triduanas *corr. (e* triduana*)* $W_7^{a.m.}$ | de egris W_7, de egressis Cb_4, degnis W_9Wz_2, ł gris V_5, de arreis *coniecit* LIEBERMANN **13** quoque $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 **14** omniumque V_5 | quem] quod V_5 | aliquem frauderet W_9Wz_2 **15** ut *om.* V_5 **16** testimonio V_5 **17** sgottorum V_5, scōrū *(i.e.* sanctorum*)* W_9Wz_2 | et W_7, *om. codd. cett.* | illa *om.* W_9Wz_2 | aliquando – **18** pessimis $Cb_4V_5W_9Wz_2$, *om.* W_7 **18** pessimis $Cb_4V_5W_9$, pessimus Wz_2 **20** qui] VIII *praem.* W_9 | inmundum Cb_4 | morticinam $V_5W_9Wz_2$, morticin** W_7, morticina $Cb_4^{p.c.}$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, morticima $Cb_4^{a.c.}$ **21** bestiis $Cb_4W_9Wz_2$, bestia V_5 | diebus V_5 | famis – **22** cogit] nihil est $V_5W_9Wz_2$ **22** quia] quam Cb_4 | si cas(s)u quis Cb_4W_7, si quis casu V_5, quod casu quis W_9Wz_2 **23** inmunda manu *om.* Wz_2 *(male pro* W_9: quod casu quis[/inmunda manu]*)* | canis] carnis $W_9^{a.c.}$ | musue $V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, mus****** W_7, musę Cb_4 **24** inmundum] et mundum V_5 | qui[1] *om.* $V_5W_9Wz_2$, quod Cb_4 | nihil] non $V_5W_9Wz_2$ **25** quod *om.* $Cb_4^{a.c.}$, quia V_5 **26** sorex W_7, surex $W_9^{p.c.}Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, surrex $Cb_4W_9^{a.c.}$, si rex V_5 **27** spargatur W_9Wz_2 | omne V_5 **28** proieciatur V_5 **29** alia W_9Wz_2 | multis Cb_4 | ille] ł V_5 | mustellaue $V_5W_9Wz_2$, mustellau**** W_7, mustella uasę *corr.* $W_7^{a.m.}$, uel mustela Cb_4

moritur, purgetur et aspargetur aqua sancta, et sumatur si necessitas sit. ‹10› Si aues stercorant in quemcumque liquorem, tollatur ab eo stercus, et sanctificatur aqua, et mundus erit cibus. ‹11› Sanguinem inscius sorbere cum sa‹liua› non est peccatum. ‹12› Quod sanguine uel quocumque inmundo polluitur, si nescit qui manducat, nihil est; si autem scit, peniteat iuxta modum pollutionis.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$

VIII. De diverso lapsv servorvm dei. *I, viii.1–14*

‹1› Sacerdos si tangendo mulierem aut osculando coinquinabitur, XL diebus peniteat. ‹2› Praesbiter si osculatus est feminam per desiderium, XX dies peniteat. ‹3› Praesbiter quoqu‹e› si per cogitationem semen funderit, ebdomatam ieiunet. ‹4› Si tangit manu, III ebdomadas ieiunet.

‹5› Si quis praesbiter penitentiam morientibus abnegauerit, reus erit animarum, quia dominus dicit: Q u a c u m q u e d i e c o n u e r s u s f u e r i t p e c c a t o r, u i t a u i u i t e t n o n m o r i e t u r. Vera enim conuersio in ultimo tempore potest esse, quia dominus non solum temporis sed et cordis inspector est, sicut latro in hora ultima confessione unius momenti meruit esse in paradiso. *Ez 33:12, 33:15* *cf. Lc 23:43*

‹6a› Monachus uero ‹6b› uel sacra uirgo fornicationem faciens, VII annos peniteat.

‹7› Qui sepe per uiolentiam cogitationis semen funderit, peniteat XX dies. ‹8› Qui semen dormiens in ecclesia fund‹erit›, III dies ieiunet. ‹9› Si excitat ipse: primo XX dies; iterans XL dies peniteat; si plus, addantur ieiunia. ‹10› Si in femoribus, I annum ‹uel› III XLmas. ‹11› Qui seipsum coinquinat, XL dies peniteat: si puer sit, XX dies uel uapuletur; si cum ordine, III XLmas, uel annum si frequentauerit.

‹12› Si quis renuntiauerit saeculo, postea reuersus in saecularem habitum: si monachus esset et post haec penitentiam egerit, X annos peniteat; post primum triennium si probatus fuerit in omni penitentia,

---

30 purgatur W_9Wz_2 | aspargatur $Cb_4V_5W_9Wz_2$, isiæ *add.* V_5 | sancta *om.* $Wz_2^{a.c.}$ **31** quocumque V_5 **32** sanctificatur $Cb_4V_5W_7$, sanctificetur W_9Wz_2 *et corr.* $W_7^{a.m.}$ **33** saliua Cb_4, saliuo $V_5W_9Wz_2$, sabbo W_7, sabbola *corr.* $W_7^{a.m.}$ | peccatum] peccam Cb_4 | quod] qui *corr.* (*e* quod*)* $W_7^{a.m.}$ **34** si² – **35** pollutionis *om.* Wz_2 *(quia in W_9 haec uerba tenuiter inter rubricam et textum subsequentis capituli [c. VIII] interposita sunt)* **VIII,1** VIII *om.* Cb_4Wz_2, VIIII V_5W_9 | de – dei *om.* Wz_2, de violationibvs fornic̄ W_9 | lapso Cb_4 **3** diebus] dies $Cb_4W_9Wz_2$ **4** XX] XL W_9Wz_2 | quoque $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 **5** funderit $V_5W_7^{a.c.}W_9Wz_2$, fuderit $Cb_4W_7^{p.c.}$ **8** quia] q W_9Wz_2 | die] diae W_9Wz_2 **9** uiuet Cb_4V_5 **11** sed et] sed etiam et $W_9^{p.c.}Wz_2$, sed etiam ***et $W_9^{a.c.}$ **13** uero W_7, *om. codd. cett.* | fornicatione Wz_2, fornican̄ V_5, form̄ Cb_4 **14** annos] an̄ *codd.* **15** per] post Cb_4 | funderit $V_5W_7^{a.c.}W_9Wz_2$, fuderit $Cb_4W_7^{p.c.}$ | XX dies pen̄ V_5 **16** dormiens – funderit] funderit dormiens in aeclesia W_9Wz_2 | funderit W_9Wz_2, fuderit Cb_4, fundit V_5, fundam W_7, fundat *corr.* $W_7^{a.m.}$ | III] VII W_9Wz_2 | ieiunet Cb_4, ieiun̄ W_7, ieiunat V_5, penīt W_9Wz_2 **17** dies pen̄i $Cb_4W_9Wz_2$, đ pen̄ W_7, diebus pen̄ V_5, **** *add.* $W_7^{a.c.}W_9^{a.c.}$ **18** annum] an̄ *codd.* | uel $Cb_4V_5W_9Wz_2$, *om.* W_7 **19** dies peniteat] diebus V_5 | XX] XL Cb_4 **20** uapulentur $W_9^{a.c.}$ **21** si quis *om.* $W_9^{a.c.}$ | postea] si quis *add.* $W_9^{a.c.}$ | saecularem] saeculo $W_9^{a.c.}$ **22** annos] an̄ *codd.* **23** et post W_9Wz_2 | in] et V_5 | omni] peniteat *add.* W_7

in lacrimis et orationibus, human‹i›us circa eum episcopus potest facere. ‹13› Si monachus non esset quando recessit ab ecclesia, VII annos peniteat. ‹14a› Basilius iudicauit puero licentiam nubere ant‹e› XVI annos si se abstinere non potuisset, quamuis monachus ante fuisset: ‹14b› ‹et› inter bigam‹o›s et uno anno peniteat.

$Cb_4V_5W_7W_9Wz_2$

VIIII. De his qvi degradvntvr vel ordinari non possvnt. *I, IX.1–12*

‹1a› Episcopi, praesbiteri uel diaconi fornicationem facientes degradari debent et penitere iudicio episcopi; tamen communicent: ‹1b› de gradu perdito penitentia mortua est, anima uiuit.

‹2› Si quis postquam se uouerit deo saecularem habitum acciperit, iterum ad aliquem gradum accedere omnino non debet, ‹3› nec mulier meruit uelari — multo magis ut non dominaret in ecclesia.

‹4› Si quis praesbiter aut diaconus uxorem extraneam duxerit in conscientia populi, deponatur. ‹5› Si adulterium perpetrauerit cum illa et in conscientia deuenit populis, proiciatur extra ecclesia‹m› et peniteat inter laicos quamdiu uixerit. ‹6› Si quis concubinam haberet, non debet ordinari.

‹7› Quicumque enim praesbiter in propria prouincia aut in aliena uel ubicumque inuentus fuerit commendatum sibi infirmum baptizare nolle, uel pro intentione itineris, et sic sine baptismo moritur, deponatur. ‹8› Similiter autem qui occiderit hominem seu fornicationem fecit deponatur.

‹9› Puerum monasterii non licet ordinari ante XXV annos.

‹10› Si quis ‹u›iduam accipit ante baptismum uel post baptismum, non potest ordinari, sicut bigami.

‹11› Si quis baptizat per temeritatem non ordinatus, abiciendus est ab ecclesia et numquam ordinetur. ‹12› Si quis ordinatus est per ignorantiam antequam baptizatus, debent baptizari qui ab illo gentili

---

24 orationibus] in *praem.* W_9Wz_2 | humanius $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, humanus W_7 **25** recesserit W_9Wz_2 **26** annos] an̄ *codd.* | licentiam puero W_9Wz_2 | ante $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, ant W_7 **27** monachus $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, monahus W_7 **28** et[1] $Cb_4V_5W_9Wz_2$, *om.* W_7 | bigamos $Cb_4W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, biganos V_5, bigamus W_7 | et[2] W_7, esse W_9Wz_2, esse et Cb_4V_5 **IX,1** VIIII *om.* Cb_4Wz_2, X V_5W_9 | de – possvnt *om.* Wz_2, de fornicat̄ W_9 | gradvntvr V_5 **2** episcopi praesbiteri uel diāc W_7, ep̄sc prb̄r uel diac̄ V_5, episcopus psr̄ uel diacon̄ Cb_4, episcopus aut bs̄r uel diaconus W_9Wz_2 | faciens W_9Wz_2 **3** penitere] penīt W_9Wz_2 | in iudicio V_5 | tamen] tantum V_5 **6** aliquam W_9Wz_2 **7** dominaretur Cb_4V_5 | in] debere *(uid.) add.* $W_9^{a.c.}$ **8** aut] aud W_9 **9** consscientia $W_9^{a.c.}$ **10** conscientiam $V_5W_9Wz_2$ | populis $Cb_4V_5W_7^{a.c.}$, populi $W_7^{p.c.}W_9Wz_2$ | proiciatur] deieciatur W_9Wz_2 | ecclesiam $Cb_4V_5W_9Wz_2$, ecclesia W_7 **11** habet Cb_4 **13** praesbiterus *(uid.)* $W_7^{a.c.}$ **15** baptismo] bāb W_9Wz_2 **16** autem *om.* W_9Wz_2 **18** monasterii non] monasterii $W_9^{p.c.}Wz_2$, monasterium $W_9^{a.c.}$ | ordinari $W_7W_9^{a.c.}$, ordinare $Cb_4V_5W_9^{p.c.}Wz_2$ | annos] an̄ W_9Wz_2, annorum V_5 **19** uiduam $Cb_4V_5W_9Wz_2$, biduanam *(uid.; male pro* uiduatam *?)* W_7, bigamam *corr.* $W_7^{a.m.}$ | accipit Cb_4W_7, accepit *corr.* $W_7^{a.m.}$, acciperit $V_5W_9Wz_2$ **21** pro temeritate W_9Wz_2 | abieciendus W_9Wz_2 **22** ab – ordinetur] ordinās W_9Wz_2 **23** baptizatus] baptizetur Cb_4, babtizatur W_9Wz_2 | qui] quia W_9Wz_2 | gentile W_9Wz_2

baptizati fuerint, et ipse non ordinetur. *Hoc iterum a Romano pontifice sedis apostolicae aliter iudicatum est esse: adseritur ita ut non homo qui baptizat — licet sit paganus — sed spiritus dei subministret gratiam baptismi. Sed et illud de praesbitero pagano qui se baptizatum aestimat fidem catholicam operibus tenens aliter quoqu‹e› iudicatum (alia‹s› haec iudicia habent), id est ut baptizetur et ordinetur.* *cf. Iac 2:18*

$Cb_4M_{17}V_5W_7$ W_9Wz_2

X. De baptizatis bis qualiter peniteant. *I, x.1–2*

‹1› Qui bis ignorantes baptizati sunt, non indigent pro eo penitere nisi quod secundum canones non possunt ordinari nisi magna aliqua necessitas cogat. ‹2a› Qui autem non ignari iterum baptizati sunt, quasi iterum Christum crucifixerint, penitea‹n›t VII annos: IIII ‹feria› et VI feria et in IIIbus XLmis si pro uitio aliquo fuerit; ‹2b› si autem pro munditia licitum putauerint, III annis sic penitea‹n›t.

$Cb_4M_{17}V_5W_7$ W_9Wz_2

XI. De his qui dampnant dominicam et indicta ieiunia ecclesiae dei. *I, xi.1–5*

‹1› Qui operantur die dominico: eos Greci prima uice arguunt; secunda tollunt aliquid ab eis; tertia uice partem tertiam de rebus, aut uapulant, uel VII diebus penitea‹n›t. ‹2› Si quis autem in dominica die pro negligentia ieiunauerit, ebdomatam totam debet abstinere; si secundo XX dies peniteat; si postea XL dies. ‹3› Si pro dampnatione diei ieiunauerit, s‹icut› Iudeus, abhominabitur ab omnibus ecclesiis catholicis. ‹4› Si autem contempserit indictum ieiunium in ecclesia et contra decreta seniorum fecerit: sine XLma, XL dies peniteat; si autem in XLma, annum peniteat. ‹5› Si frequenter fecerit et in consuetudine erit ei, exterminabitur ab ecclesia, domino dicente: Q u i *Mt 18:6*

---

24 batizati V_5 | fuerint – ordinetur] sunt W_9Wz_2 | pontifice *om.* W_9Wz_2 **25** est $W_7^{a.c.}$, *om.* $Cb_4V_5W_7^{p.c.}W_9Wz_2$ **26** sit *om.* W_9Wz_2, sis V_5 **28** quoque $Cb_4V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 | iudicatum] est *add.* Cb_4 | alias $Cb_4W_9Wz_2$, alta V_5, alia $W_7^{a.c.}$, *om.* $W_7^{p.c.}$; *aperte haec comma* alias haec iudicia habent *sicut glossula in archetypo aderat* **29** ordinetur] ordetur W_9Wz_2 **X,1** X *om.* $Cb_4M_{17}Wz_2$, XI V_5W_9; *hic textus resumit in* M_{17} (*praecedunt e Correctore Burchardi excerpta [etc.], etiam ante ipsa cc. I–II.16)* | de – peniteant *om.* $M_{17}W_9Wz_2$ | bis *om.* V_5 **2** ignoranter bis M_{17} **3** quod] quia M_{17} | canones *om.* V_5 | necessitas aliqua M_{17} **4** ignari] ig**nari $W_9^{a.c.}$ **5** crucifixerunt W_9Wz_2 | peniteant *corr.* $W_7^{a.m.}$, peniteat W_7, peñ(i) $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ | VII] IIII $M_{17}^{p.c.}$, III $M_{17}^{a.c.}$ | annos M_{17}, añ *codd. cett.* | feria $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$, *om.* W_7 **6** feria *om.* $Cb_4M_{17}W_9Wz_2$ **7** mundantia Cb_4 | putauerit $W_9^{a.c.}$ | III] VIII Wz_2 | sic *om.* W_9Wz_2 | peñ(it) $Cb_4M_{17}W_9Wz_2$, peniteat V_5W_7 **XI,1** XI *om.* $Cb_4M_{17}Wz_2$, XII V_5W_9 | de – **2** dei *om.* M_{17}, de die dmc̄ W_9 | ecclesiae dei *om.* V_5 **3** operatur V_5 | diae W_9Wz_2 | eos *om.* W_9Wz_2 | greci – arguunt] recipe in primis V_5 **4** rebus] eorum *add.* W_9Wz_2 **5** uapulantur W_9Wz_2, uapulent Cb_4 | VII] III M_{17} | peniteant *corr.* $W_7^{a.m.}$, peniteat W_7, peñi(t) $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ | autem $Cb_4M_{17}W_7^{p.c.}$, *om.* $W_7^{a.c.}W_9Wz_2$ | in *om.* V_5 | dominicam Wz_2 **6** si] sic *(uid.)* $W_7^{a.c.}$ **7** secunda V_5 | dies² *om.* V_5 **8** sicut $Cb_4M_{17}V_5W_9Wz_2$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, secundum W_7 | abhominetur Cb_4 | ab omnibus *om.* V_5 | ominibus $W_9^{a.c.}$ **9** in] et V_5 **10** contra] *** $W_9^{a.c.}$, ɔɔ $W_9^{p.c.}Wz_2$ | decretum $M_{17}W_9Wz_2$ | XLma XLma Cb_4 **11** annum] a(n)ñ *codd.* | peniteat] si quis autem contemserit XLgessimam XL dies penī *add.* Cb_4 **12** exterminetur Cb_4, ex termite sinabitur *(uid.)* Wz_2 | quis V_5

s c a n d a l i z a u e r i t   u n u m   d e   p u s i l l i s   i s t i s   q u i   i n   m e   c r e d u n t ,   e t   r e l i q u a .

$Cb_4M_{17}V_5W_7$ W_9, ~Wz_2

XII. De commo‹nio›ne evcharistiae vel sacrificio. *I, XII.1–8*

‹1› Greci omni dominico communicant, clerici et laici; et qui tribus dominicis non communicauerint excommunicantur s‹icut› canones habent. ‹2› Romani similiter communicant qui uolunt; qui autem noluerint non excommunicantur.

‹3› Greci et Romani IIIbus diebus abstinent se a mulieribus ante panes propositionis, s‹icut› in lege scriptum est. *cf. 1 Sm 21:5–6*

–Wz_2 ‹4› Penitentes secundum canones non debent communicare ante consummationem penitentiae. Nos autem pro misericordia post annum uel menses sex licentiam damus.

‹5› Qui acciperit sacrificium post cibum, VII diebus peniteat; ‹in iudicio episcopi est (*locis hoc in quibusdam non additur 'esse in iudicio episcopi'*›).

‹6› Omne sacrificium sordida uetustate corruptum igni conburendum est.

‹7› Confessio autem deo soli ut agatur licebit si necesse est (*et hoc 'necessarium' in quibusdam codicibus non est*).

‹8› Qui sacrificium perdit feris uel a‹u›ibus deuorandum: si cassu, III ebdomatas ieiunet; si neglegens III XLmas.

$Cb_4M_{17}V_5W_7$ W_9

XIII. De reconciliatione. *I, XIII.1–4*

‹1› Romani reconciliant hominem intra absidem, Greci autem nolunt.

‹2› Reconciliatio penitenti‹u›m in cena domini tantum est ab episcop‹is›, et consummata penitentia. ‹3› Si uero episcop‹i›s difficile sit, praesbitero potest necessitatis causa praebere potestatem ut impleat.

---

13 unum] I *M_{17}* | qui – **14** credunt *om. Cb_4* **XII,1** XII *om. $Cb_4M_{17}Wz_2$*, XIII *V_5W_9* | de – sacrificio *om. W_9Wz_2* | commonione *corr. $W_7^{a.m.}$*, commone *W_7*, commvnione *$Cb_4M_{17}V_5$* | vel sacrificio *om. M_{17}* **2** omni] die *add. $M_{17}V_5$*, modo *(uid.) add. $W_9^{a.c.}$* **3** dominicis] dnī *W_9Wz_2* | commonicauerit *$M_{17}W_9Wz_2$* | excommonicentur *Cb_4*, excommonicatur *$M_{17}W_9^{p.c.}Wz_2$* | sicut *$Cb_4V_5W_9Wz_2$ et corr. $W_7^{a.m.}$*, secundum *W_7* **4** qui autem noluerint] et qui nolunt *W_9Wz_2* **5** excommunicantur] commonicantur *$W_9^{a.c.}$* **7** panis *M_{17}* | sicut *$Cb_4V_5W_9Wz_2$*, secundum *W_7*, secundum quod *corr. $W_7^{a.m.}$* | est] *hic textus desinit in Wz_2 (finis codicis)* **8** penitentes] paeniten *$W_9^{a.c.}$* **9** autem] uero *W_9* **10** an̄ I uel et menses *W_9* **11** acceperit *M_{17}* | VII đ cibum *$W_9^{a.c.}$*, cibum đ VII *$W_9^{p.c.}$* | in – **12** locis *om. V_5* | in – **13** episcopi *om. $M_{17}W_7$* **12** locis *W_9*, illius *Cb_4* | quibusdam] locis *add. V_5* **13** epī *W_9*, epīsc *V_5*, episcopis *Cb_4*, erit *add. $W_9^{a.c.}$* **16** ut *om. W_9* | et] ut *V_5* **17** codici *$W_9^{a.c.}$* **18** perdiderit *W_9* | auibus *$Cb_4M_{17}V_5W_9$*, apibus *W_7* | cassu *W_7*, casu *codd. cett.* **XIII,1** XIII *om. Cb_4M_{17}*, XIIII *V_5W_9* | de reconciliatione *om. W_9* **2** grece *M_{17}* **3** nolent *S* **4** reconciatio *$W_9^{a.c.}$* | penitentium *$Cb_4M_{17}V_5W_9$ et corr. $W_7^{a.m.}$*, penitentiam *W_7* **5** episcopis[1] *V_5 et corr. $W_7^{a.m.}$*, episcopus *(uid.) W_7*, episcopo *$Cb_4M_{17}W_9$* | et – **6** potest *om. $W_9^{a.c.}$* | epīs difficile sit *W_9*, episcopo dif(f)icile sit *Cb_4M_{17}*, episcopus difficile sit *V_5W_7*, episcopus diffuerunt *corr. $W_7^{a.m.}$* **6** ut] aut *$W_9^{a.c.}$* | impleat reconciliationem *corr. (ex* impleat reconciliatio*) $W_7^{a.m.}$*

‹4› *Reconciliatio ideo in hac prouincia publice statuta non est, quia ‹et› publica penitentia non est.*

$Cb_4M_{17}V_5W_7$ XIIII. De penitentia nvbentivm specialiter. *I, xiv.1–30*

W_9 ‹1› In primo coniugio praesbiter debet missam agere et benedicere ambos, et postea absteneant se ab ecclesia XXX diebus; quibus peractis peniteant XL diebus et uacent orationi, et postea communicent cum oblatione. ‹2› Digamus peniteat I annum: IIII et VI feria et in IIIbus XLmis abstineat se a carnibus; non dimittat tamen uxorem. ‹3› Trigamus et supra — id est in quarto aut V uel plus — VII annos: IIII feria et VI et in IIIbus XLmis abstineant se a carnibus; non separantur tamen. Basilius hoc iudicauit; in canone autem IIII annos.

‹4› Si quis uir uxorem suam inueniret adulteram et noluit demittere eam sed in matrimonio suo adhuc habere, annis II peniteat: II dies in ebdomata et ieiunia relegionis, aut quandiu ipsa peniteat absteneat se a matrimonio eius quia adulterium perpetrauit illa.

‹5› Si quis maritus aut mulier uotum habens uirginitatis iungitur matrimonio, non demittat illud sed peniteat III annis.

‹6› Vota stulta et inportabilia frangenda sunt. ‹7› Mulieri non licet uotum uouere sine consensu uiri; sed etsi uouerit, dimitti potest et peniteat iudicio sacerdotis.

‹8› Qui demiserit uxorem suam alteri coniungens se, VII annos cum tribulatione peniteat, uel XV leuius.

‹9› Qui maculat uxorem proximi sui, III annos absque uxore propria ieiunet: in ebdomata II dies et III XLmas. ‹10› Si uirgo sit, I annum peniteat sine carne uinoque et medone. ‹11› Si puellam dei maculauerit, III annis peniteat, *sicut supra diximus*, licet pariat an non pariat filium ex ea. ‹12› Si ancilla eius sit, liberet eam et sex menses ieiunet.

---

7 reconliatio W_9 | in] et V_5 | publice] puplicae W_9 | statutam $Cb_4^{a.c.}$ | quia ꝗ Cb_4 **8** et $Cb_4M_{17}V_5W_9$, *om.* W_7 **XIV,1** XIIII *om.* Cb_4M_{17}, XV V_5W_9 | de – specialiter] de vxoribvs dimis̄ W_9 **2** agere] cantare W_9 **3** quibus] qui M_{17} **5** ablatione Cb_4 | IIII] feria *add.* Cb_4 | VI] III $M_{17}^{p.c.}$, IIII *(uid.)* $M_{17}^{a.c.}$ | feria et in] et M_{17} **6** carnibus] non separentur *add.* Cb_4 | dimittat – **8** non *om.* V_5 **7** aut] aut in M_{17}, et in W_9 | uel – **8** feria *om.* $W_9^{a.c.}$ | VII] VI M_{17} | annos] an̄ *codd. ($Cb_4M_{17}W_7W_9$)* **8** VI] in *praem.* Cb_4 | separentur Cb_4 | separantur tamen] dimittat tamen uxorem W_9 **9** hoc *om.* W_9 | annos] peniteat *add.* Cb_4 **10** uir *om.* $M_{17}V_5$ | inuenerit Cb_4M_{17} | noluit – **11** sed] noluerit dimittere uolens eam M_{17} **11** habere] habuerit $W_9^{p.c.}$, haberit $W_9^{a.c.}$, habuit V_5 | annis II] III an̄ W_9, an̄ IIIbus ann̄ M_{17} **12** peniteat] uiuit M_{17} **13** quia] ꝗ Cb_4 | illa] cum *praem.* W_9 *et praem. mg.* $W_7^{a.m.}$ **14** maritus] maris $W_9^{a.c.}$ | iugitur $W_9^{a.c.}$, iungit M_{17} **15** matrimonio *om.* W_9 **16** mulier W_9 **19** coniugens W_9 | VII] III M_{17} | annos] a(n)n̄ *codd.* | cum – **20** peniteat] penī cum tribulatione W_9 **20** XV] XII M_{17} **21** annos M_{17}, an̄ $Cb_4W_7W_9$, annis V_5 **22** IIIbus XLmis W_9 | I annum] uno ann̄ M_{17}, uno anno V_5W_9 **23** carne uinoque] carne et uino W_9, uino V_5 **24** an non] an̄ non Cb_4 **25** sit *om.* V_5 **26** ieiunet] peniteat Cb_4V_5

‹13› Si ab aliquo sua discesserit uxor, I annum peniteat ipsa si inpolluta reuertitur ad eum; ceterum IIIbus. Ipse I si aliam duxerit.

‹14› Mulier adultera VII annos peniteat. *Et de hoc in canone eodem modo dicitur:* ‹15a› Mulier quae se more fornicationis adulterio coniuncxerit, III annis peniteat, sicut fornicator.

‹15b› Sic et illa qu‹ae› semen uiri sui in cibo miscens, ut inde plus amoris accipiat, peniteat. ‹16› Uxor quae sanguinem uiri sui pro remedio gustauerit XL dies (plus minusu‹e›) ieiunet.

‹17› Mulieres autem menstruo tempore non intrent in ecclesia‹m› neque communicent, nec sanctaemoniales nec laicae; si praesumant, IIIbus ebdomatibus ieiunant. ‹18› Similiter peniteat quae intrat in ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, id est XL diebus. ‹19› Qui autem nuberit his temporibus XX dies peniteat.

‹20› Qui nub‹i›t dominico petat a deo indulgentiam, et I uel II seu IIIbus ‹diebus› peniteat.

‹21› Si uir cum uxore sua retro nupserit, XL diebus peniteat primo. ‹22› Si in tergo nupserit, penitere debet quasi ille qui cum animalibus. ‹23› Si menstruo tempore coierit cum ea, XL dies ieiunet.

‹24› Mulieres quae abortiuum faciunt antequam animam habeat I annum, uel III XLmas uel XL diebus iuxta qualitatem culpae peniteat; et postea, id est post X‹L› dies accepti seminis, ut homicidae peniteat, id est III annos: in IIII et sexta feria et in IIIbus XLmis. *Hoc secundum canones decennium iudicatur.* ‹25› Mater si occiderit filium suum: si homicidium facit, XV annos peniteat et numquam motat nisi in die dominico. ‹26› Mulier paupercula si occidit filium suum, VII annos

---

27 uxor *om.* W_9 | annum] an̄ *codd.* | ipsa si] si ipsa $M_{17}^{p.c.}$, si $M_{17}^{a.c.}$ | si – **28** IIIbus *om.* $W_9^{a.c.}$, annis *add.* W_9 **28** ipse I si] si ipse M_{17} | adduxerit W_9 **29** adulteria Cb_4 | VII] VI $M_{17}^{p.c.}$ | annos] a(n)n̄ *codd.* | in canone] et canone et sinodo V_5 **30** se *om.* $W_9^{a.c.}$ | fornicationis more W_9, morte nicationis *(sic)* Cb_4 | adulterio] adulteram $M_{17}V_5W_9$ **31** III] VI M_{17} **32** sic] sicut V_5 | illa quae Cb_4M_{17}, illaque V_5, illa qui W_7W_9 | miscens] miscuerit M_{17} **33** peniteat] eius penitentiam V_5 | peniteat – sui *om.* W_9 **34** dies] uel LX *add.* W_9 | plus *om.* $W_9^{a.c.}$ | minusue $Cb_4V_5W_9^{p.c.}$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, minusuē M_{17}, minus u*** W_7, munusue $W_9^{a.c.}$ **35** intrant M_{17} | ecclesiam $Cb_4M_{17}V_5W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, ecclesia W_7 **36** nec[1]] neque M_{17} | sanctaemoniales] sanctimoniales $Cb_4^{p.c.}$, sanctimonialis $Cb_4^{a.c.}$ **37** IIIbus eb̄ W_7, tribus ebdomadibus $Cb_4M_{17}V_5$, III *(*IIIbus $W_9^{a.c.}$*)* ebdomadas W_9 | ieiunent Cb_4M_{17} *et corr. (ex* ieiunant*)* $W_7^{a.m.}$ | quae intrant Cb_4M_{17}, qui intrant W_9 | in *om.* Cb_4 **38** partum] parum $M_{17}^{a.c.}$ | id est *om.* W_9 | diebus] dies penīt W_9 **39** nuberit] nupserit Cb_4M_{17}, nuber $W_9^{a.c.}$ | dies Cb_4, đ W_7, diebus $M_{17}V_5W_9$ **40** nubit Cb_4V_5, nubet W_7, nuberit W_9, nupserit M_{17} | die dominico W_9 | II] diebus *add. mg.* $W_7^{a.m.}$ | seu] uel V_5W_9 **41** IIIbus diebus $Cb_4M_{17}V_5$, III dies W_9, IIIbus W_7 **42** nupserit] nuperit W_9 | diebus $Cb_4M_{17}V_5$, đ W_7, dies W_9 | peniteat primo] primo V_5, peniteat W_9 **43** si – **48** feria] *illegibilia facta ob attritum in* V_5 | nupserit] nupserint $W_9^{a.c.}$ | debet *bis repetit* $W_9^{a.c.}$ | illæ W_9 **44** ieiunet] peniteat W_9 **45** habeant W_9 **46** annum] an̄ *codd.* | peniteant M_{17} **47** et] si *add.* $M_{17}W_9$ | post *om.* W_9 | XL Cb_4W_9, XV W_7 *(illegibile in* V_5*)* | homicida W_9 **48** III an̄ W_7, III annus Cb_4, IIII ann̄ M_{17}, an̄ VII W_9 *(illegibilia in* V_5*)* | IIII et sexta feria W_7, IIII feria et VI $Cb_4M_{17}W_9$ *(illegibilia in* V_5*)* **49** iudicitur V_5 | occidit $M_{17}W_9$ | si[2]] et V_5 **50** annos] an̄ *codd.* | motat Cb_4W_7, mutet M_{17} *et corr.* $W_7^{a.m.}$, mutat W_9; *uerbum illegibile factum ob lacerationem in* V_5 | in die nisi $W_9^{a.c.}$ **51** dominica W_9 | occiderit $M_{17}W_9$ | annos] a(n)n̄ *codd.*

peniteat, in canone dicitur; si homicida sit, X annos peniteat. ‹27a› Mulier quae concepit et occidit infantem suum in utero ante XL dies I annum peniteat; ‹27b› si uero post XL dies, ut homicida peniteat.

‹28› Infans infirmus et paganus commendatus praesbitero si moritur, praesbiter deponatur. ‹29a› Si neglegentia sit parentum, I annum peniteat. ‹29b› Et si moritur infans III annorum sine baptismo, III annis peniteat pater et mater. *Hoc quodam tempor‹e› qui contigit ad eum delatum sic iudicauit.* ‹30› Qui ne‹c›at filium suum sine baptismo, in canone: X; sed per consilium VII annos peniteat.

$Cb_4V_5W_7W_9$, XV. De cvltoribvs idolorvm. *I, xv.1–5*

$\sim M_{17}$ ‹1a› Qui immolant demonibus in minimis I annum peniteant; ‹1b› qui uero in magnis X annos peniteant.

‹2› Mulier si qua ponit filiam suam supra tectum uel in fornacem pro sanitat‹e› febris, VII annos peniteat.

$-M_{17}$ ‹3› Qui ardere facit grana ubi mortuus est homo pro sanitate uiuentium et domus V annos peniteat.

‹4› Si mulier incantationes uel diuinationes diabolicas fecerit, I annum uel III XLmas uel XL iuxta qualitatem culpae peniteat. *De hoc in canone dicitur: qui auguria, auspicia siue somnia uel diuinationes quaslibet secundum mores gentilium obseruant, aut in domus suas huiusmodi homines introducunt in exquaerendis aliquam artem maleficiorum: penitentes isti si de clero sunt, abieciantur; si uero saeculares, quinquennio peniteant.*

‹5› Qui cibum immolatum comederit deinde confessus fuerit, sacerdos considerare debet personam: in qua aetate uel quomodo edoctus aut qualiter contigerit; et ita auctoritas sacerdotalis circa infirmum moderetur. *Et hoc in omni penite‹ntia› semper et confessione*

---

52 peniteat[1] *om.* W_9 | annos M_{17}, an̄ *codd. cett.* **54** annum M_{17}, an̄ *codd. cett.* **55** praesbitero – **56** praesbiter] presbiter et moritur presbiter $W_9^{p.c.}$, presbiter $W_9^{a.c.}$ **56** praesbiter – **57** moritur *om.* V_5 | parantum W_9 **57** annum M_{17}, an̄ *codd. cett.* *(*$Cb_4W_7W_9$*)* | III] trium *add.* W_7 **58** peniteat – mater] pater et mater pn̄t W_9 | tempore $Cb_4M_{17}V_5W_9$, temporibus W_7 | qui] quia V_5W_9, q Cb_4 **59** sic *om.* M_{17} | iudicat $W_9^{a.c.}$ | necat $Cb_4M_{17}V_5W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, negat W_7 **60** X] a(n)n̄ *add.* $M_{17}W_9$, an̄ pen̄ V_5 | VII] IIII M_{17} | annos] a(n)n̄ *codd.* **XV,1** XV *om.* Cb_4M_{17}, XVI V_5W_9 | de – idolorvm] de his qvi immoł d̄ W_9 | cvltvra Cb_4 **2** demonis Cb_4V_5, demoniis $M_{17}^{p.c.}$, demoniis demoniis $M_{17}^{a.c.}$ | unum an̄ W_9, I an̄ Cb_4W_7, I anno M_{17}, an̄ uno V_5 | pen̄(it) $M_{17}V_5W_7$, peniteat Cb_4, *om.* W_9 **3** annos] a(n)n̄ *codd.* | pen̄(it) $M_{17}V_5W_7W_9$, peniteat Cb_4 **5** sanitate $Cb_4M_{17}V_5W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, sanitatis W_7 | VII] V V_5W_9, IIII M_{17} | annos] an̄ *codd.* | peniteat] *hic c. XV desinit in* M_{17} *(sequitur c. XVI)* **7** annos] an̄ *codd.* **8** si mulier] si qua mulier V_5, similiter W_9 | dinationes W_9 | fecerit diabolicas W_9 **9** XL] dies *add.* V_5 | peniteat *om.* V_5 **10** augoria V_5, uel *add.* W_9 | aruspitia V_5 **11** gentilium W_7, gentium *codd. cett.* | domos V_5 *et corr. (e* domus*)* $W_7^{a.m.}$ **12** exquaerendis W_7, exquirendis *codd. cett.* **13** si[1] *om.* V_5 | abieciantur $W_7^{a.c.}$, abiciantur $Cb_4V_5W_7^{p.c.}W_9$ **14** saeculares] sunt *add.* W_9 | qui inquennio $Cb_4^{a.c.}$, V ann̄ V_5 | peniteant] penit *(sic)* W_9 **15** immolatum] inmaculatum V_5 **17** eductus W_9 | auctoritas] equalitas V_5 **18** penitentia $Cb_4V_5W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, peniteat W_7 | et] in V_5

omnino, in quantum deus adiuuare dignetur, cum omni diligentia conseruetur.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XVI. De ecclesiae ministerio vel reaedificatione eivs. *II, 1.1–11*

‹1a› Ecclesiam licet ponere in alium locum, si necesse sit, et non debet ‹iterum› sanctificare, tantum praesbiter aqua aspargere debet. ‹1b› Et in loco altaris crux debet conponi.

‹2a› In unoquoqu‹e› altari duas missas facere conceditur in uno die. ‹2b› Et qui non communicat non accedat ad pacem neque ad osculum in missa. ‹2c› Et qui prius manducat ad hoc osculum non permittitur.

‹3a› Ligna ecclesiae non debent ad aliud opus coniungi nisi ad ecclesiam aliam uel igni conburenda uel ad profectum in monasterio fratribus; ‹3b› uel coquere cum eis panes licet. ‹3c› Et talia in laicata opera non debent procedere.

‹4a› In ecclesia in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur sanctificare altare non licet. ‹4b› Sed si apta uidetur ad consecrandum, inde euulsa et rasis uel lotis lignis eius reaedificetur. ‹5a› Si autem consecratum prius fuit, missas in eo caelebrare licet si relegiosi ibi sepulti sunt. ‹5b› Si uero paganus sit, mundar‹i› et iactare foras melius est.

‹6› Gradus non debemus facere ante altare.

‹7› Reliquiae sanctorum uenerandae sunt.

‹8› Si potest fieri, candela ardeat ibi per singulas noctes. Sin autem paupertas loci non sin‹i›t, non nocet eis.

‹9› Incensum domini incendatur in natale sanctorum pro reuerentia diei, quia ipsi s‹icut› lilia dederunt odorem suauitatis et asperserunt ecclesiam ‹dei sicut incensu aspargitur ecclesia› primitus iuxta altare.

‹10› Laicus non debet in ecclesiis lectionem recitare nec alleluia dicere, sed psalmos tantum et responsoria sine alleluia.

---

19 quatum $W_9^{a.c.}$ **20** seruetur W_9, explicit *** *add.* V_5 *(uerbum postremum illegibile factum ob attritum); hic textus desinit in* V_5*, atqui textus in sequente pagina* V_5 *(fol. 113v, postrema in codice) omnino illegibilis ob attritum factus* **XVI,1** XVI *om.* Cb_4M_{17}, XVII W_9, incipit liber secvndvs *praem.* Cb_4M_{17}; *praecedit c. XV.2 in* M_{17} | de – eivs *om.* W_9 | eivs *om.* M_{17} **2** sit] est W_9 **3** iterum $Cb_4M_{17}W_9$, *om.* W_7 | sanctificari Cb_4M_{17} | tantum] tñ $M_{17}^{p.c.}W_9$, tunc $M_{17}^{a.c.}$ **4** conpono $W_9^{a.c.}$ **5** unoquoque $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, uno quodquod W_7 | duas] V *(uid.)* M_{17} | concedetur W_9 **6** communicant M_{17} | accidat W_9, accedunt M_{17} | pacem W_7, panem *codd. cett.* **7** praemittitur W_9 **8** ad[1] *om.* W_9 | coniungi W_7, iungi *codd. cett.* **9** conburenda] sunt *add.* M_{17} | pfectum M_{17} **10** uel *om.* $M_{17}W_9$ | laicata opere M_{17}, laicato opere Cb_4 **12** cadauera] corpora W_9 **15** religosi *(sic)* M_{17} **16** mundari $Cb_4M_{17}W_9$, mundare W_7 | iactari Cb_4M_{17} | foras melius est] melius W_9 **19** ueneranda Cb_4, ueneran $W_9^{a.c.}$ **20** candela $Cb_4M_{17}W_7^{p.c.}$, candeda $W_7^{a.c.}$, candelabra W_9 | singulos W_9 | sin] si Cb_4 **21** sinit $Cb_4M_{17}W_9$, sinet W_7 | ei W_9 **22** domini *codd.*, domino *corr.* $W_7^{a.m.}$ **23** sicut $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, secundum W_7 | lilium dedeř M_{17} | asperseř M_{17} **24** ecclesiam] aeclesiae W_9 | dei – ecclesia *(ęcclesiis* M_{17}*)* $CM_{17}W_9$, *om.* W_7 | iuxta] ante W_9 **25** non debet laicus W_9 | aeclesia $M_{17}W_9$ | recitare lectionem W_9 **26** tantum] tñ W_9 | responsorio W_9

‹11a› Aqua benedicta domus suas aspargent quotiens uoluerint qui habitent in eis. ‹11b› Et quando consecraueris aquam primum orationem facis.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XVII. De tribvs gradibvs ecclesiae principalibvs. *II, II.1–16*

‹1› Episcopo licet in campo confirmare si necesse sit; ‹2› similiter praesbitero missas agere si daiconus uel praesbiter uel ipse calicem et oblationem in manibus tenuerit.

‹3› Episcop‹us› non debet abba‹tem› cogere ad sinodum ire nisi etiam aliqua rationabilis causa sit.

‹4› Episcop‹us› dispensa‹t› causas pauperum usque ad L solidos, rex uero si plus est.

‹5› Episcopus et abbas hominem sceleratum seruum possunt habere si praetium redimendi non habet.

‹6› Episcopo licet uotum soluere si uult.

‹7› Praesbitero soli licet missas facere et populum benedicere in parasceue et crucem sanctificare.

‹8› Praesbiter decimas dare non cogitur.

‹9› Praesbitero non licet peccatum episcopi prodere quia super eum est.

‹10› Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis qui orationes uel lectiones secundum ritum implere non potest.

‹11› Praesbiter si responsori‹a› cantat in missa, uel quicumque, cappam suam non tollat, sed et e‹uangelium› legens super humeros ponat.

‹12› Praesbiter fornicans si postquam conpertum fuerit baptizauerit, iterum baptizentur illi quos baptizauit. ‹13a› Si quis praesbiter ordinatus depraehendit se non esse baptizatum, baptizetur et ordinetur iterum, ‹13b› et omnes quos prius baptizauit baptizentur.

‹14a› Diacones cum Grecis non frangunt panem sanctum nec collectionem dicunt ‹14b› uel ‘dominus uobiscum’ uel completas.

‹15› Non licet diacono laico penitentiam dar‹e›, sed episcopu‹s› aut praesbiter dare debet.

---

27 aspargerent W_9 **XVII,1** XVII *om.* $Cb_4M_{17}W_9$ | de – principalibvs *om.* W_9 | tribvs *om.* M_{17} **2** licet] iam misas *add.* W_9 | sit] est W_9 **3** missas agere *om.* W_9 | uel[1]] aut W_9 | uel[2] *om.* M_{17} **4** in *om.* M_{17} **5** episcopus Cb_4M_{17} *et corr.* $W_7^{a.m.}$, epīs W_9, episcopo W_7 | abbatem $M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, abb̄ Cb_4, abbas W_7 | irae W_9 **7** episcopus dispensat causas Cb_4M_{17}, epīs dispensas W_9, episcopi dispensa*** causas W_7, episcopi dispensant causas *corr.* $W_7^{a.m.}$ **9** epīs W_9 **11** epīs W_9 **12** praesbitero soli] psb̄r sibi W_9 | soli *om.* Cb_4 **13** parasciue W_9 **14** praesbitero Cb_4 **15** praesbitero] ps̄ W_9, episcopum M_{17} | epīs W_9, prespitero M_{17} | prodere] non *praem.* W_9 | quia] q Cb_4W_9 | supra W_9 **17** sacerdotis manu W_9 **19** responsoria $M_{17}W_9$, res Cb_4, responsorius W_7, responsorium *corr.* $W_7^{a.m.}$ | quodcumque W_9 **20** sua Cb_4 | tollatur W_9, tollit M_{17} | et W_7, *om. codd. cett.* | eu(u)angelium $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, e***** W_7 **22** conpertum] apertum W_9, tum *add.* W_7 **23** baptizauit] babtizam W_9 **24** iterum ordinetur W_9 **26** diacones $Cb_4M_{17}W_9$, diac̄ W_7 **28** dare $Cb_4M_{17}W_9$, dari W_7 | episcopus *corr.* $W_7^{a.m.}$, epīs(c) Cb_4W_9, ep̄c M_{17}, episcopum W_7

‹16a› Diacones possunt baptizare et cibum et potum benedicere; non panem dare. ‹16b› Similiter monachi et clerici possunt benedicere cibum.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XVIII. In ordinatione diversorvm. *II, III.1–8*

‹1› In ordinatione episcopi debet missa cantare ab ipso episcopo ordinante. ‹2a› In ordinatione praesbiteri uel diacon‹i› oportet episcopo missas caelebrare, ‹2b› s‹icut› Greci solent in electione abbatis agere uel abbatissae. ‹3› In monachi uero ordinatione abbas debet missam agere et III orationes s‹upe›r capud eius conplere; et VII dies uelet capud suum coculla sua, et septima die abbas tollat uelamen, s‹icut› in baptismo praesbiter solet uelamen infantum auferre: ita et abbas debet monacho, quia secundum baptismum est iuxta iudicium patrum in quo omnia peccata dimittuntur sicut in baptismo.

‹4› Praesbiter potest abbatissam consecrare cum missae caelebratione, ‹5› in abbatis uero ordinatione episcop‹us› debet missam agere et eum benedicere inclinato capite cum duobus uel tribus testibus de fratribus suis; et dat ei baculum et pedules. ‹6› Sanctaemoniales autem et basilicae cum missa semper debent consecrare.

‹7a› Greci simul benedicunt uiduam et uirginem, et utramque abbatissam elegunt. ‹7b› Romani autem non uelant uiduam cum et uirginem.

‹8› Secundum Grecos praesbitero licet uirginem sacro uelamine consecrare et reconciliare penitentem et facere oleum exorcizatum et infirmis crismam si necesse est. Secundum Romanos autem non licet nisi episcop‹is› sol‹i›s.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XVIIII. De baptismate et confirmatione. *II, IV.1–11*

---

30 diacones *Cb_4M_{17}*, diac̄ *W_7*, diaconus *W_9* | et potum] potumque *W_9* **31** benedicite *W_9* **32** cibum *om.* *W_9*; HVCVSQVE DIFFINITIONES PATRVM. DEIN PROPRIĘ GREGORII OS AVREI *add. mg.* *$W_7^{a.m.}$* **XVIII,1** XVIII *om.* *Cb_4M_{17}* | IN *W_7*, DE *Cb_4M_{17}* | IN – DIVERSORVM] DE ORDINAT̄ *W_9* **2** episcopi] ep̄c *M_{17}* | missam *M_{17}* | cantari *Cb_4M_{17}* **3** uel *W_7*, siue *$Cb_4M_{17}W_9$* | diaconi *Cb_4M_{17} et corr.* *$W_7^{a.m.}$*, diaconus *W_7W_9* | episcopum *Cb_4W_9* **4** sicut *Cb_4W_9 et corr.* *$W_7^{a.m.}$*, ***** secundum *W_7* | lectione *W_9* **5** abbas] abbatis *$W_7^{a.c.}$* | debet] de *W_9* | missam *$Cb_4M_{17}W_9$*, missas *W_7* **6** super *$Cb_4M_{17}W_9$ et corr.* *$W_7^{a.m.}$*, sequitur *(uid.)* *W_7* | conplere] implere *Cb_4* | VII] II *$M_{17}^{p.c.}$* | uelet *$W_7^{p.c.}W_9$*, uelat *Cb_4*, ueleat *$W_7^{a.c.}$* **7** septima] *II* *$M_{17}^{a.c.}$*, III *$M_{17}^{p.c.}$*, in *praem.* *M_{17}* | tollet *M_{17}* | sicut *$Cb_4M_{17}W_9$ et corr.* *$W_7^{a.m.}$*, secundum *W_7* **8** praesbiter – auferre] solet uelamen infantum solet *W_9* | et *om.* *W_9* **9** quia] q̨ *Cb_4* | est – patrum *om.* *W_9* **12** celebraretione *W_9* | episcopus *$M_{17}W_9$ et corr.* *$W_7^{a.m.}$*, æpisc̄ *Cb_4*, episcopo *W_7* | missam agere debet *W_9* **13** testibus – **14** fratribus] de fratribus testibus *M_{17}* **14** det *Cb_4* | pedeles *M_{17}* | sanctimoniales *Cb_4* **15** et] in *W_9* | commissa *M_{17}* | consecrare *$M_{17}W_7W_9$*, consecrari *Cb_4* **17** romā *Cb_4* | cum et uirginem *W_7* *(intellige* cum *aduerbialiter)*, cum uirginę *W_9*, cum uirgine *Cb_4M_{17} et corr.* *$W_7^{a.m.}$* **19** praesbitero] pb̄r *W_9* | sacro uelamine *om.* *W_9* **20** exorzizatum *M_{17}* **21** crismam] crismari *M_{17}* **22** epīs solis *Cb_4M_{17}*, ep̄s solis *W_9*, episcopum solus *W_7*, episcopum solum *corr.* *$W_7^{a.m.}$* **XIX,1** XVIIII *om.* *Cb_4M_{17}* | DE – CONFIRMATIONE] DE INDVLGEN̄ IN BAB̄T *W_9* | BAPTISMATE] ABBATISMATE *$W_7^{a.c.}$*

‹1› In baptismate peccata demittuntur: non coniunctiones mulierum, quia filii qui ante baptismum sic et post eorum fiunt. ‹2› Si uero non putatur uxor esse quae ante baptismum ducta, ergo nec filii ante generati pro filiis habentur nec inter se fratres uocari uel hereditatis consortes fieri possunt.

‹3› Si quis gentilis elimosinam faceret et abstinentiam haberet et alia bona quae enumerare non possu‹mus›: numquid ea in baptismo perdidit? Non. Nam bonum aliquod non perdet sed malum abluet. *Hoc Innocentius papa de catacomino Cornili‹i› gesta pro exemplo ponens adfirmauit.* *cf. Act 10:1–47*

‹4› Gregorius Na‹z›a‹nz›enus dicit secundum baptismum esse lacrimarum.

‹5› Nullum perfectum credimus in baptismo sine confirmatione episcopi; non disperamus tamen.

‹6› In Niceno sinodo crisma fuit constitutum.

‹7› Pannus crismatis iterum s‹upe›r alium baptizatum inponi non obsordum.

‹8› In catacomino et baptismate et confirmatione unus potest esse pater si necesse est; non est tamen consuetudo sed per singula singuli suscipiunt. ‹9› Non licet alium suscipere qui non est baptizatus uel confirmatus. ‹10› Viro autem licet feminam suscipere in baptismo; similiter et feminae uirum suscipere.

‹11a› Non licet baptizatis cum caticominis manducare ‹11b› neque osculum eis dare; quanto magis gentilibus.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XX. DE MISSA DEFVNCTORVM. *II, v.1–10*

‹1› Secundum Romanam ecclesiam mos est monachos uel homines relegios‹o›s defunctos in ecclesia‹m› portare et cum crisma ungere pectora eorum, ibique pro eis missas caelebrare, deinde cum cantatione portare ad sepulturas. Et cum positi fuerint in sepulcra,

---

2 in] non M_{17} | coniuntiones W_9 **3** quia] ꝗ M_{17} | et *om.* W_9 | fiunt] sunt W_9 **4** putat uxorem W_9 | quae] qui $W_9^{a.c.}$ | ducta] erat *add.* Cb_4 **7** gentiles W_9 | facere Cb_4W_9 | habet M_{17} **8** possumus $Cb_4M_{17}W_9$, possunt *(*posunt $W_7^{a.c.}$*)* W_7 **9** ablui Cb_4 **10** catacomino W_7, catecomino *corr.* $W_7^{a.m.}$, catacumino W_9, caticumino Cb_4M_{17} | cornilii *corr.* $W_7^{a.m.}$, cornilio M_{17}, cornili W_7, corneli Cb_4, corlin W_9 **12** nazanzenus $M_{17}^{p.c.}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, nata*enus W_7, nazarenus $Cb_4M_{17}^{a.c.}$ | dixit W_9 **14** ꝑfectum $Cb_4M_{17}W_7$, ꝓfectum W_9, *corr.* ꝑfectum $W_7^{a.m.}$ **15** episcopi W_7, epī Cb_4M_{17}, epīs W_9 **16** niceno $M_{17}^{a.c.}W_7$, nicena $Cb_4M_{17}^{p.c.}W_9$ | senodo M_{17} | constitum W_9 **17** crismatus W_9 | super Cb_4M_{17}, sr̄ W_9, sequitur W_7 | non] est *add.* Cb_4 **18** obsordum W_7, *corr.* obsurdum *corr.* $W_7^{a.m.}$, absurdum *codd. cett.* **19** catacomino W_7, catecomino *corr.* $W_7^{a.m.}$, catacumino W_9, caticumino Cb_4M_{17}, cornili gesta *(= c. XIX.3) add.* $W_7^{a.c.}$ | et[1]] de W_9 | unus] unum W_9 **20** tamen] patē W_9 | in consuetudine Cb_4 | singula] singulas Cb_4 **22** autem] non W_9 **23** femina W_9 **24** caticominis W_7, catecominis *corr.* $W_7^{a.m.}$, caticuminis M_{17}, catacuminis W_9, caticumino Cb_4 **25** eis *om.* W_9 | dare] dares $M_{17}^{a.c.}$ **XX,1** XX *om.* Cb_4M_{17} | MISSA] SEPVLCRIS W_9 | DEFVNCTORVM] ET MORTVORVM *add.* M_{17} **2** romanam ecclesiam] romanos W_9 **3** relegiosos $Cb_4M_{17}^{p.c.}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, relegosos $M_{17}^{a.c.}$, relegiosus W_7 | in *om.* Cb_4 | (a)ecclesiam $Cb_4M_{17}W_9$, ecclesia W_7 **4** pectora] peccora M_{17} | eorum *om.* W_9 **5** cum positi] compositi M_{17} | sepulchro Cb_4

funditur pro eis oratio, deinde humo uel petra operiuntur. ‹2› Prima, III et nona necnon et XXX^{ma} die pro eis missa agatur, et exinde post annum si uoluerint seruatur.

‹3› Pro defuncto monacho missa agatur die sepulturae eius et die tertia; postea quantas uoluerit abbas.

‹4› Missae quoqu‹e› monachorum fieri per singulas septimanas nomina recitare mos est.

‹5› Missae uero saecularium mortuorum III in anno: tertia die et nona die et XXX^{ma}, quia resurrexit dominus tertia die, et nona hora emisit spiritum, et XXX dies plancxerunt filii Israhel. ‹6› Pro laico bono III die missa fiat; pro penite‹nte› XXX die uel VII^{a} post ieiunium, quia et propinquos eius oportet ieiunare VII dies et oblationes offerre ad altare, s‹icut› in Iesu filii Sirach legitur: Et pro Saul filii Israhel ieiunauerunt; postea quantas uoluerit praesbiter.

Mt 27:50 | *cf. Dt 34:8*

cf. 2 Sm 1:12

‹7› Multi dicunt non licere pro infantibus missas facere ante VII annum, sed tamen licet.

‹8› Dionisius Ariopagita dicit blasphemias deo facere qui missas offert pro malo homine.

‹9› Agustinus dicit pro omnibus christianis esse faciendum, quia uel eis proficit aut offerentibus aut petentibus consolatur.

‹10› Non est licitum missas caelebrare ‹praesbitero› uel diacono cui non licet uel non uult communionem accipere.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$

XXI. De abbatibus et monachis vel monasterio.

II, vi.1–16

‹1› Abbas potest pro humilitate cum permissione episcop‹i› locum suum derelinquere. Tamen fratres elegant sibi abbatem: de ipsis si

6 eis *bis repetit* $W_9^{a.c.}$ | homo $W_9^{a.c.}$ | prima] et *add.* $Cb_4M_{17}W_9$, die *add. sup. lin.* $W_7^{a.m.}$ **7** necnon *om.* W_9 | missa – et^3 *om.* W_9 | exinde] inde M_{17} **8** seruatur *om.* W_9 **9** sepultere W_9, seculturæ Cb_4 | die tertia] tertia die Cb_4W_9, in die M_{17} **10** quantas] quantum $M_{17}W_9$ **11** missae – fieri] *forsan* missae quandoque monachorum fiunt *intelligendum* | quoque $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 | septimanas] et *add.* Cb_4 **12** mos est *om.* W_9 **13** missas Cb_4 | uero] quoque W_9 | secularum M_{17} | III] sed *add.* W_9 **14** die^1 *om.* W_9 | XXX^{ma}] die *add.* M_{17} | surrexit M_{17} **15** spiritum emisit Cb_4W_9 | dies] mosen W_9, moysen *add.* Cb_4M_{17} | israhel] moysen *add. mg.* $W_7^{a.m.}$ **16** fiat] facit *(uid.)* W_9, fuit Cb_4 | penitente $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, peniteat *(uid.)* W_7 | die^2 *om.* Cb_4 **17** quia et] ꝗ M_{17} | VII] III M_{17} **18** oblationes W_7, oblationem *codd. cett.* | ad] et W_9 | sicut $Cb_4M_{17}W_9$, secundum W_7, secundum quod *corr.* $W_7^{a.m.}$ | hiesu Cb_4, isu W_9 **19** postea] post M_{17}, et *praem.* W_9 | quantos Cb_4W_9, quantum M_{17} **20** praesbiter] sacerdos W_9 **21** pro infantibus non licere W_9 | VII] III M_{17} **22** annum] an̄ $Cb_4W_7W_9$, annos M_{17} **23** dicit] et W_9 **24** offert̄ Cb_4M_{17} **25** augustinus $M_{17}W_9$ | omibus *(sic)* M_{17} | christianis – faciendum] pronibus orandum W_9 | faciendam Cb_4 | quia] ꝗ Cb_4M_{17} **26** consulatur M_{17} **27** missas *om.* W_9 | praesbitero $Cb_4M_{17}W_9$, *om.* W_7 **XXI,1** XXI *om.* Cb_4M_{17} | de – monasterio] de ordinatione abbatis W_9 **2** episcopi $M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, epīsc Cb_4, episcopum W_7 **3** derelinquere] dimittere M_{17} | si habent *om.* M_{17}

habent; sin autem de extraneis. ‹2› Ne‹c› episcopu‹s› debet uiolenter retinere abbatem in loco suo.

‹3› Congregatio debet sibi elegere abbatem post mortem eius, aut eo uiuente si ipse discesserit uel peccauerit: ‹4› ipse non potest aliquem ordinare de suis propinquis neque alienis, neque alio abbati dare sine uoluntate fratrum. ‹5a› Si uero peccauerit abbas: nec episcop‹o› licet tollere possessionem monasterii, quamuis peccauerit abbas; ‹5b› sed mittat eum in aliud monasterium in potestatem alterius abbatis.

‹6a› Non licet abbati neque episcop‹o› terram ecclesiae uertere ad aliam, quamuis ambae in potestate eius sint. ‹6b› Si mutare uult terram ecclesiae, faciat cum consensu amborum.

‹7› Si quis uult monasterium suum in alium locum ponere, faciat cum consensu episcopi et fratrum suorum, et demittat in priori loco praesbiterum a‹d› ministeria ecclesiae.

‹8› Non licet uiris feminas habere monachas neque feminis uiros. Tamen nos non destruamus illud, quia consuetudo est in hac terra.

capitulum XXI.8 sequitur post c. XXI.10 in W_9

‹9a› Monacho non licet uotum uouere sine consensu abbatis; ‹9b› sin minus frangendum est.

‹10› Abbas si habuerit monachum dignum episcopatu, debet dar‹e› si necesse est.

sequitur hic c. XXI.8 in W_9

‹11› Puero non licet iam nubere praelato ante monachi uoto.

‹12› Si quis monach‹u›s quem elegerit congregatio ut ordinetur eis in gradum praesbiteri, non debet demittere priorem conuersationem suam. ‹13› Si autem postea inuentus fuerit aut superbus aut inoboediens uel uitiosus — et in meliori ‹gradu› peiorem uitam quaerit — deponatur et in ultimum locum constitutus aut satisfactione emendauerit.

‹14› In potestate et libertate monasterii est susceptio infirmorum in monasterium. ‹15› In libertate quo‹que› est monasterii la‹u›andi pedes laicorum: nisi in cena domini non coguntur. ‹16› Necnon libertas

---

4 de] ab M_{17} | nec episcopus debet Cb_4M_{17} *et corr.* $W_7^{a.m.}$, nec epīs debent W_9, ne****o episcopum debet W_7 **5** suo] esse *add.* $Cb_4M_{17}W_9$ **7** si ipse] sub se M_{17} **8** neque[1]] de *add. mg.* $W_7^{a.m.}$ **9** abbas nec episcopo W_9 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, abbas nec epīs Cb_4, abbatis nec episcopi W_7, abbas episcopo non M_{17} **10** possessionem monasterii *om.* W_9 | abbas $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, abbatis W_7 **11** potestate W_9 **12** abbati neque episcopo $M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, abbā neque ęp̄isc Cb_4, abbatis neque episcopi W_7 **13** motare Cb_4 **14** ecclesiae] uertere ad aliam *(uide paulo supra) add.* $W_7^{a.c.}$ | ambarum $Cb_4M_{17}^{p.c.}$ **16** consensu episcopi] consilio episcopi (epīs W_9) $M_{17}W_9$ | suorum] suum W_9 **17** ad $Cb_4M_{17}W_9$, hac $W_7^{a.c.}$, ac $W_7^{p.c.}$ | ministeriu *(sic)* M_{17} | ecclesia W_9 **18** non licet] aput grecos non est consuetudo (consuetodo $W_9^{a.c.}$) W_9 | monachus W_9 **19** nos – terra] consuetudinem istius prouincię non distruamus W_9 | quia] quod Cb_4 **20** sine *om.* W_9 **22** episcopatui Cb_4, episcopo W_9, episcopum M_{17} | debet dare Cb_4W_9, debet dari W_7, dare debet M_{17} **24** monacho $M_{17}^{a.c.}$ **25** monachus $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, monachis W_7 | elegerint W_9 **26** pr(a)esbiteri W_7W_9, praesbiterii Cb_4 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, presb̄ M_{17} **27** postea autem M_{17} **28** gradu $Cb_4M_{17}W_9$, *om.* W_7 | peiorem $Cb_4W_7^{p.c.}W_9$, perorem $W_7^{a.c.}$, priorem M_{17} **29** ultimo loco M_{17} | constitutus *om.* W_9 | aut] sit nisi M_{17} **31** liberate W_9 | est monasterii Cb_4 **32** libertati W_9 | quoque $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quod W_7 | monasterii est $Cb_4M_{17}W_9$ | lauandi $Cb_4M_{17}W_9$, labandi W_7 **33** necno W_9

monasterii est penitentiam saecularibus iudicandam, quia proprie clericorum est.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$

XXII. De ritu mulierum vel ministerio in ecclesia.

II, VII.1–4

‹1› Mulieres non uelant altare cum corporali, nec oblationes super altare nec calicem ponant, neque stent inter ordinatos in ecclesia, neque in conuiuio sedeant inter sacerdotes.

‹2› Mulieri non est licitum alicui penitentiam indicare, quia in canone nulli licitum est nisi solis sacerdotibus.

‹3› Mulieres possunt sub nigro uelamine accipere sacrificium, ut Basilius iudicauit.

‹4› Mulieres potest oblationes facere secundum Grecos, non secundum Romanos.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$

XXIII. De moribus Grecorum et Romanorum.

II, VIII.1–8

‹1› In dominica Greci et Romani nauigant et aequitant, panem non faciunt neque in curru pergunt nisi ad ecclesiam tantum, nec balneant se.

‹2› Greci in dominica non scribunt publice, tamen pro necessitate seorsum in domo scribunt.

‹3› Greci et Romani dant seruis suis uestimenta et laborant sine dominico die. ‹4› Grecorum monachi seruos non habent; Romanorum habent.

‹5› In illa die ante natale domini hora nona expleta missa id est in uigilia domini manducant Romani. Greci uero dicta uespera et missa cenant.

‹6› De peste mortalitatis Greci et Romani dicunt ipsos infirmos uisitare debere ut ceteros infirmos, s‹icut› dominus praecepit. *cf. Mt 25:36 /25:43*

‹7a› Greci carnem morticinorum non dant porcis, ‹7b› pelles tamen uel coria ad calciamenta licent; et lana et cornua accipere licet (non in aliquod sanctum).

---

34 est *om.* M_{17} | iudicandum $M_{17}^{a.c.}$ | quia] q Cb_4 | proprie W_9, propriae Cb_4W_7, proprii M_{17} **XXII,1** XXII *om.* Cb_4M_{17} | de – ecclesia] de sanctaemonialibus W_9 **2** mulieres – **4** sacerdotes] mulieribus id est christi famulabus licitum est in suis ecclesiis lectiones legere et inplere ministerio quę conueniunt ad conpositionem (conposionem $W_9^{a.c.}$) sacrosancti altaris nisi ea tantummodo quę specialiter sacerdotum et diaconorum sunt W_9 | uelent M_{17} **3** nec] neque M_{17} | ordinatus $W_7^{a.c.}$ | ecclesiam $W_7^{a.c.}$ **4** sacerdates $M_{17}^{a.c.}$ **5** mulieri – **6** sacerdotibus] episcoporum et sacerdotum est secundum canones penitentiam indicere ipsum licitum est W_9 | indicare W_7, indicere $Cb_4M_{17}W_9$, iudicare *corr.* $W_7^{a.m.}$ | quia] q Cb_4 **9** mulieres $W_7^{a.c.}W_9^{a.c.}$, mulier $Cb_4M_{17}W_7^{p.c.}W_9^{p.c.}$ **XXIII,1** XXIII *om.* $Cb_4M_{17}W_9$ | de – romanorum *om.* W_9 **2** dominico Cb_4 | nauigant $Cb_4M_{17}W_7^{p.c.}$, nagant $W_7^{a.c.}$, neuigant W_9 | panem] ponem $M_{17}^{a.c.}$ **5** tamen] tunc Cb_4 **6** domu $Cb_4W_9^{p.c.}$, domum M_{17} **7** uestimentum M_{17} **8** dominica M_{17} **10** id ÷ in W_7, id est $M_{17}W_9$, .i. Cb_4 **14** uisitare – infirmos *om.* W_9 | sicut $Cb_4M_{17}W_9$, secundum W_7, secundum quod *corr.* $W_7^{a.m.}$ | praecipit Cb_4 **15** canem $W_9^{a.c.}$ **16** uel] uel W_9 | licent *om.* M_{17} | lanam M_{17}

‹8a› Lauacrum capitis potest in dominica esse, et in lexiua pedes lauare licet. ‹8b› Sed consuetudo Romanorum non est haec lauatio pedum.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$

XXIIII. De commone Scottorvm et Brittorvm qvi in pascha et tonsvra noscvntvr.

II, IX.1–3

‹1› Qui ordinati sunt a Scottorum uel Brittorum episcop‹is›, qui in pascha uel tonsura catholic‹ae› non sunt adunati ecclesiae, iterum a catholico episcopo manus inpositione confirmentur. ‹2› Similiter et ecclesiae quae ab ipsis episcop‹is› ordinantur aqua exorcizata aspergantur et aliqua collectione confirmentur. ‹3a› Licentiam quoqu‹e› non habemus eis poscentibus crismam uel eucharistiam dare, nisi ante confessi fuerint uelle nobiscum esse in unitate ecclesiae. ‹3b› Et qui ex hor‹u›m similiter gente ‹uel qui›cumque de baptismo suo dubitauerit baptizetur.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$

XXV. De vexatis a diabvlo.

II, X.1–5

‹1› Si homo uexatus est a diabulo et nescit aliquid nisi ubique discurrere et occidit semetipsum quacumque causa, potest ut oretur pro eo si ante relegiosus erat. ‹2› Si pro disperatione aut pro timore aliquo aut pro causis incognitis, deo relinqu‹i›mus hoc iudicium et non ausi sumus orare pro eo.

‹3› Qui seipsum occiderit propria uoluntate missas pro eo facere non licet, sed tantum orare et elemosinas largire. ‹4› Si quis christianus subita temptatione mente sua exciderit uel per insaniam seipsum occiderit, quidam pro eo missas faciunt.

‹5› Demonium sustinenti licet petras uel holera habere sine incantatione.

---

18 lexiua] lexi uix W_9 **19** lanare Cb_4 | romanorum – **20** pedum *om.* W_9 **XXIV,1** XXIIII *om.* Cb_4M_{17}, XXIII W_9 | de – **2** noscvntvr] de commvnione scott(h)orvm et brittonvm (britaniorvm M_{17}) qvi in pascha et tonsvra catholici non svnt Cb_4M_{17}, de his qvi ordinati svnt a scottorvm vel brittonvm W_9 **3** brittorum $M_{17}W_7$, brit(t)onum Cb_4W_9 | epiſ̄ Cb_4 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, epīsc M_{17}, episō W_7, episcopi W_9 **4** pacha W_9 | catholicae W_9, catholici $Cb_4M_{17}W_7$ | ecclesiae] non sunt sed *add.* Cb_4 **6** ipsis] issis W_9 | episcopis $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, episcop* W_7 | ordinatur W_9 **7** aspergatur W_9 | aliqua] aqua W_9 **8** quoque $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 **9** fuerunt W_9 | uelle] uel se W_9 **10** horum Cb_4W_9 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, horam W_7, orum $M_{17}^{a.c.}$, eorum $M_{17}^{p.c.}$ | uel quicumque $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, *******cumque W_7 | suo *om.* M_{17} **11** baptizentur W_9 **XXV,1** XXV *om.* Cb_4M_{17}, XXIIII W_9 | de – diabvlo] de his qvi vexati svnt a demonia W_9 **2** aliquod $M_{17}^{a.c.}$ **3** quocumque W_9 **4** relegiosus] *illegibile uerbum add. sup. lin.* W_9 **5** incognitiis $W_9^{a.c.}$ | relinquimus $M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, relinq;mus W_7, relinquemus Cb_4 **6** pro eo orare M_{17} **7** semetipsum Cb_4M_{17} | uoluntatem W_9 **8** largiri M_{17} **9** excederit Cb_4M_{17} | per] post Cb_4 | saniam W_9, in asinam Cb_4 | semetipsum M_{17} **11** holere W_9, olera M_{17} **12** incantatione] *sequitur c. XXVII in* M_{17}

$Cb_4W_7W_9$ XXVI. De vsv vel abiectione ‹animalivm›. *II, xi.1–9*

‹1a› Animalia quae a lupis seu canibus lacerantur non sunt comedenda, ‹1b› nec ceruus nec capra si mortui inuenti fuerint, ‹1c› nisi forte ab homine adhuc uiua occidentur prius; ‹1d› sed porcis et canibus dentur. ‹2› Aues uero et animalia cetera si in retibus strangulantur non sunt comedenda hominibus, nec si accipiter oppraesserit si mortua inueniuntur, quia quattuor capitula actus apostolorum praecipiunt abstinere a fornicatione, a sanguine et suffucato et idolatria. *cf. Act 15:29*

‹3› Pisces licet comedere quia alterius naturae sunt.

‹4› Equum non prohibent; tamen consuetudo non est comedere.

‹5› Leporem licet comedere, et bonum est pro des‹in›teria, et fel eius miscendum est cum pipero pro dolore.

‹6› Apes si occidunt hominem, ipsae quoqu‹e› occidi debent festinanter; mel tamen manducetur.

‹7a› Si cassu porci comedent carnem morticinorum aut sanguinem hominum, non abiciendos credimus, ‹7b› nec gallinas. ‹7c› Ergo porci qui sanguinem hominis gustant manducentur; ‹8› sed qui cadauera mortuorum lacerantes manducauerunt carnem eorum manducare non licet usque dum macerentur et post anni circulum.

‹9› Animalia coitu hominis pulluta occidantur carnesque canibus proiciantur; sed quod generant sit in usu, et coria adsumantur. Ubi autem dubium est non occidantur.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XXVII. De qvestionibvs conivgiorvm. *II, xii.1–37*

‹1› Qui in matrimonio sunt III noctes absteneant se a coniunctione antequam communicent.

‹2› Vir absteneat se ab uxore sua XL dies ante pascha usque in octabas paschae. Inde ait apostolus: U t u a c e t i s o r a t i o n i. *1 Cor 7:5*

‹3a› Mulier III menses debet se abstinere a uiro suo quando concepit ante partum; ‹3b› et post tempore purgationis, hoc est XL diebus et

---

XXVI,1 XXVI *om.* Cb_4, XXV W_9 | de – animalivm Cb_4, de vsv vel abiectione W_7, de his qvi inmvnda com̄ W_9 **2** cani W_9 **3** mortuus W_9 **4** forte] sorte *(uid.)* $W_9^{a.c.}$ | occidantur *corr. (ex* occidentur*)* $W_7^{a.m.}$ **6** sunt *om.* W_9 | si] sic W_9 **7** in quarto capitulo Cb_4 | actum W_9 **8** apostulorum ita praecipiunt W_9, apłm pręcipitur Cb_4, | obstinere W_9 **10** pisces] autem *add.* Cb_4W_9 | quia] ꝗ Cb_4 **11** aequum W_9 | comedere] commere W_9 **12** leporem] læpreorem *(uid.)* $W_9^{a.c.}$ | comedere] commere W_9 | bonus W_9 | pro desinteria Cb_4W_9 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, prodest **teria *(uid.)* W_7 **13** pipere *corr. (e* pipero*)* $W_7^{a.m.}$ **14** api occidunt $W_9^{p.c.}$, a*pi**cidunt $W_9^{a.c.}$ | ipsae] ipsi W_9 | quoque Cb_4W_9 *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 **15** manducetur] commedetur W_9 **16** cassu W_7, casu Cb_4W_9 *et corr.* $W_7^{a.m.}$ | comedant W_9 **17** hominis Cb_4W_9 *et corr. (ex* hominum*)* $W_7^{a.m.}$ | non] eos *add. sup. lin.* $W_7^{a.m.}$ **18** qui cadauera] quia cauera W_9 **19** manducari W_9 **20** anni] ani W_9 **21** coito W_9 | hominum Cb_4W_9 | occiduntur Cb_4 **22** ubi] ub $W_7^{a.c.}$ **23** tubium W_9 **XXVII,1** XXVII *om.* Cb_4M_{17}, XXVI W_9; *praecedit c. XXV in* M_{17} | de – conivgiorvm] de matrimonio et de vxoribvs dimissis W_9 | qvestibvs Cb_4 **2** in matrimonio] matrimona W_9 | abstineat W_9 | a[1] *om.* Cb_4 | coniunctione] communione W_9 **4** dies] diebus W_9 | in octauas M_{17}, octauas Cb_4

noctibus, siue masculum siue feminam genuerit. ‹4› Mulieri licet quoqu‹e› peromnia ante communicare quando debet peperire.

‹5a› Si cuius uxor fornicata fuerit, licet demittere eam et aliam accipere. ‹5b› *Hoc est*, si uir demiserit uxorem suam propter fornicationem, si prima fuerit, licitum est ut aliam accipiat uxorem; illa uero si uoluerit penitere peccata sua, post quinque annos alium uirum accipiat.

‹6a› Mulieri non licet uirum demittere licet sit fornicator, ‹6b› nisi forte pro monasterio. Basilius hoc iudicauit.

‹7› Legitimum coniugium non licet separari sine consensu amborum. ‹8a› Potest tamen alter alteri licentiam dare ‹8b› a‹c›cedere ad seruitutem dei in monasterium et sibi nubere, si in primo conubio erit — secundum Grecos, et tamen non est canonicum. Sin autem in secundo, non licet uiuente uiro uel uxore.

‹9› Maritus si seipsum in furtu aut in fornicatione seruum facit uel quocumque peccato, mulier, si prius non habuit coniugium, habet potestatem post annum alterum accipere uirum. Digamo non licet.

‹10a› Muliere mortua licet uiro post mensem alteram accipere. ‹10b› Mortuo uiro post annum licet mulieri alterum tollere uirum.

‹11› Mulier si adultera est et uir eius non uult habitare cum ea: si uult illa monasterium intrare, quartam partem suae hereditatis obteneat; si non uult, nihil habeat.

‹12› Quaecumque mulier adulterium perpetrauit in potestate uiri est si uelit reconciliare mulieri adulterae. Si reconciliauit, in clero non proficit uindicta illius: ad proprium uirum pertinet.

‹13› Vir et mulier in matrimonio: si ille uoluerit deo seruire et illa noluerit, aut illa uoluerit et ille noluerit, uel infirmatus ille aut illa infirmata fuerit, tamen omnino cum consensu amborum separentur.

‹14a› Mulier quae uouet ut post mortem uiri eius non accipiat alium et mortuo illo praeuaricatrix accipiat alium, iterumque nupta cum eo penitentia mota implere uult uota sua, ‹14b› in potestate uiri eius est utrum impleat an non. ‹15› Ergo uni licentiam dedit Theodorus quae

---

8 mulier M_{17} | licet quoque *corr.* $W_7^{a.m.}$, licet quodquod W_7, quoque licet Cb_4M_{17}, quoque W_9 **9** quando] quam W_9 | peperire] parere M_{17} **10** fornicata fuerit] fornicauerit W_9 **11** demiserit] et *(uid.) add.* $W_7^{a.c.}$ **12** licitum est *om.* W_9 | illa] ila W_9 **13** annos] anos W_9 | accipiat uirum M_{17} **15** fornicator] fornicatur Cb_4 **17** separari] frangi Cb_4 **18** accedere $Cb_4M_{17}W_9$, abcedere W_7, abscedere *corr.* $W_7^{a.m.}$ **19** ad W_9 | sibi] si $W_9^{a.c.}$ | nuberæ W_9 | conubi W_9 **21** licet] tertium *add.* W_9 **22** si] se W_9 | furtum W_9, furta M_{17} | aut] uel M_{17} | in^{2} *om.* Cb_4W_9 **23** quocumque] quoque se W_9 **24** digamo] digmo $M_{17}^{a.c.}$, autem *add.* $M_{17}W_9$ **25** mulier W_9 | mensæm W_9 | alterum Cb_4 **26** mortuo] mortua W_9 **28** uult *om.* W_9 | partam W_9 | suae] siuę W_9 **30** quicumque W_9 | perpetrauerit $M_{17}W_9$ **31** uelit Cb_4M_{17}, uellit W_7, uelli W_9 | reconciliare Cb_4W_7, reconciliari $M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$ | mulieri *bis repetit* $W_7^{a.c.}$ | reconciliauerit M_{17} | clero] clericum M_{17}, altero W_9 **32** proficiet $M_{17}^{p.c.}$, perficiet $M_{17}^{a.c.}$ | uindicta] V indicta $W_7^{a.c.}$ **34** aut^{1} – noluerit^{2} *om.* W_9 | infirmatus ille aut W_7, ille infirmatus seu *codd. cett.* **35** fuerit *om.* W_9 | comsensu W_9 **36** alium – **37** accipiat *om.* W_9 **37** accipiat W_7, accipiet *codd. cett.* *(*Cb_4M_{17}*)* | eo] ea Cb_4 **39** an] non *add. mg.* $W_7^{a.m.}$ | ergo] ego W_9 | theodoricus $M_{17}^{a.c.}$

confessa est uotum post XI annos nubere cum illo uiro. ‹16› Et si quis in saeculari habitu uotum uouerit sine consensu episcopi, ipse episcopus habet potestatem eius motare sententiam si uult.

‹17› Legitimum coniugium aequaliter licet in die et in nocte, s‹icut› scriptum est: Tuus est dies et tua est nox. *Ps (LXX) 73:16*

‹18› Si quis demiserit gentil‹i›s gentilem uxorem, post baptismum in potestate eius erit habere eam uel non habere. ‹19a› Simili modo si unus eorum baptizatus erit, alter gentil‹i›s, ‹19b› s‹icut› apostol‹u›s dixit: Infidel‹i›s autem si ‹discedit›, discedat. *1 Cor 7:15* ‹19c› Ergo cuius uxor est infidelis et gentilis et non potest conuerti, dimittatur.

‹20› Si mulier discesserit a uiro suo dispiciens eum, nolens reuertere et reconciliar‹i› uiro, post V annos cum consensu episcopi aliam accipere licebit uxorem. ‹21› Si in captiuitatem per uim ducta redemi non potest, post annum potest alteram accipere. ‹22› Item si in captiuitatem ducta fuerit, uir eius V annos expectet. Similiter autem et mulier si uiro talia contigerint. ‹23› Si igitur uir alteram duxerit uxorem, priorem de captiuitate reuersam accipiat; posteriorem demittat. Similiter autem illa *s‹icut› superius diximus*, si uiro talia contigerint, faciat. ‹24› Si cuius uxorem hostis abstulerit et ipse eam iterum adipisci non potest, licet aliam accipere. Melius est sic facere quam fornicationes. ‹25a› Si iterum post haec uxor illa uenerit ad eum, non debet recipi ab eo si aliam habet; sed illa tollat alium uirum sibi si unum ante habuerat. ‹25b› Eadem sententia stat de seruis transmarinis.

‹26a› In tertia propinquitate carnis licet nubere secundum Grecos, ‹26b› s‹icut› in lege scriptum est; in V secundum Romanos, tamen in III‹I› non soluunt postquam factum fuerit. *cf. Lv 18:10, 18:12–14* ‹26c› Ergo: in V^{a} generatione coniungantur; IIII si inuenta fuerint, non separentur; III separentur.

---

40 nubure W_9 **42** episcopus] epīs Cb_4 | eius *om.* Cb_4 | motare W_7, mutare $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$ **43** in²] n $W_9^{a.c.}$ | sicut $Cb_4M_{17}W_9$, secundum W_7, secundum quod *corr.* $W_7^{a.m.}$ **45** gentilis $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, gentiles W_7 **46** eius] eis Cb_4 **47** gentilis $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, gentiles W_7 | sicut $Cb_4M_{17}W_9$, secundum W_7, secundum quod *corr.* $W_7^{a.m.}$ | apostolus $Cb_4M_{17}W_9$, apostolos W_7 **48** dixit *om.* W_9, dicit M_{17} | infidelis $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, infideles W_7 | discedit $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, *om.* W_7 **49** ergo] si *add.* W_9 | uxor est] uxorem W_9 **51** reuerti M_{17} **52** reconciliari $Cb_4M_{17}W_9$, reconciliare W_7 | annos] anos W_9 | cum consensu] post consensum W_9 **53** ductam M_{17} | redemi W_7, redimi *codd. cett.* **54** potest²] post Cb_4 | si *om.* $W_9^{a.c.}$ **55** ductus fuerint M_{17} | exspectat M_{17} **56** contingerint $Cb_4M_{17}W_9^{p.c.}$, contingerunt $W_9^{a.c.}$ **57** captiuitatem W_9 | accipiat] recipiat Cb_4 | poteriorem $W_7^{a.c.}$ **58** sicut $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, secundum W_7 **59** contigerint W_7, contingerint *codd. cett.* | faciat] faciant W_9 | hostis $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, hostiis W_7 **60** accipere] tollere W_9 **61** fornicationes] fornī W_9 | haec uxor] hoc iterum M_{17} **62** ab eo] abeao $W_7^{a.c.}$ **63** ante *om.* W_9 **65** sicut $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, secundum W_7 | in² – **66** fuerit *om.* W_9 **66** IIII Cb_4M_{17} *(cum **DG**)*, III W_7 *(cum **CB**)* **67** III separentur *om.* Cb_4

‹27› In tertia propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum eius. ‹28› Aequaliter coniungitur in matrimonio eis qui sibi consanguinei sunt, et uxoris suae consanguineis post mortem uxoris. ‹29a› Duo quoqu‹e› fratres duas sorores in coniugio possunt habere, ‹29b› et pater filiusque matrem et filiam.

‹30› Maritus qui cum uxore sua dormierit lauet se antequam intrauerit ecclesiam. ‹31› Maritus quoqu‹e› non debet uxorem suam nudam uidere.

‹32› Si quis nuptias habet uel matrimonia non licita, tamen licitum est escam quam habent manducare, quia propheta dixit: D o m i n i e s t t e r r a e t p l e n i t u d o e i u s. *Ps 23:1*

‹33› Si mulier et uir coniuncxerint se in matrimonio et postea dixerit mulier de uiro non posse nubere cum ea, si quis poterit probare quod uerum sit accipiat alium.

‹34› Puellam disponsatam non licet parentibus dare alteri uiro nisi illa omnino resistat; tamen ad monasterium licet ire si uoluerit. ‹35› Illa autem disponsata si non uult habitare cum illo uiro cui est disponsata, reddatur ei pecunia quam pro ipsa dedit et III pars addatur. Si autem noluerit, perdat pecuniam quam pro illa dedit. ‹36› Puella autem XVII annorum sui corporis potestatem habet. ‹37a› Puer usque ad XV annos sit in potestate patris sui. ‹37b› Tunc ipsum potest monachum facere; ‹37c› puella uero XVI uel XVII annorum, quia ante in potestate parentum sunt. ‹37d› Post hanc aetatem patri filiam suam contra eius uoluntatem non licet in matrimonium dare.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XXVIII. DE SERVIS ET ANC‹I›LLIS. *II, XIII.1–7*

‹1› Pater filium suum necessitate coactus potestatem habet tradere in seruitium VII annorum; deinde sine uoluntate filii licentiam tradendi non habet. ‹2› Homo XIIII annorum seipsum potest seruum facere.

69 tertia] tamen *add.* W_9 | post] potest $W_7^{a.c.}$ **70** aequaliter] uir *add.* Cb_4W_9 | matrimonia W_9 | sibi consanguinei] si lucum sanguinei W_9 **72** quoque $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 **73** filiusque] filius quę W_9 **74** sua *om.* M_{17} **75** intrauerit W_7, intret Cb_4M_{17}, intræt W_9 | ecclesiam] in *praem.* W_9 | quoque $Cb_4M_{17}W_9$ *et corr.* $W_7^{a.m.}$, quodquod W_7 **76** nuda W_9 **77** habet] habere W_9 **78** quia] ꝗ Cb_4 **80** uir et mulier $Cb_4M_{17}W_9$ | coniuncerint W_9 **81** posse] illum *add.* M_{17} **82** quod] quia M_{17} **83** altero M_{17} **85** illo W_7, eo *codd. cett.* **86** reddat ei pecuniam M_{17} | pars] in *(uid.) praem.* $Cb_4^{a.c.}$ **87** autem] ille *add.* Cb_4M_{17} **88** XVII] XVI Cb_4, XIIII W_9, X M_{17} | puer usque] puerosque W_9 **89** annos] annus $W_7^{a.c.}$ | patri W_9 | ipsum potest] seipsum potens W_9 **90** monachum] **nachum $W_9^{a.c.}$ | puellæ M_{17} *et corr. (e* puella*)* $W_7^{a.m.}$ | uero] autem uero W_9 | XVI uel XVII] X uel X *(!)* M_{17} | quia] ꝗ Cb_4, qui $M_{17}W_9$ **91** sunt] erat Cb_4 **XXVIII,1** XXVIII *om.* Cb_4M_{17}, XXVII W_9 | DE – ANCILLIS] DE POTESTATE PATRIS ET DE INLIC̄ W_9 | ANCILLIS Cb_4M_{17} *et corr.* $W_7^{a.m.}$, ANC*LLIS W_7 **2** necessitate] necessite W_9 **3** seruitutem Cb_4 | VII] XIIII W_9 | annorum Cb_4, an̄ W_7W_9, no (nam *corr.* $W_7^{a.m.}$*) add.* W_7, *om.* M_{17} **4** tradendi *om.* W_9 | annorum *om.* Cb_4 | semetipsum M_{17}

‹3› Non licet homini a seruo tollere pecuniam quam ipse labore suo adquaesierit.

‹4› Si seruum et ancillam dominus amborum in matrimonium coniuncxerit, postea liberato seruo uel ancilla si non potest redemi qui in seruitio est, libero licet ingenuo coniungere.

‹5› Si quis liber ancillam in matrimonio acciperit, non habet licentiam demittere eam si ante cum consensu amborum coniuncti sunt.

‹6› Si prignantem mulierem quis liberam conparat, liber est ex ea generatus. ‹7› Qui ancillam prignantem liberat, quem generat sit seruitutis.

$Cb_4M_{17}W_7W_9$ XXVIIII. DE DIVERSIS QVAESTIONIBVS. *II, XIV.1–7, 9–14*

‹1› Ieiunia legitima trea sunt in anno per populum: XL ante pascha ubi decimas anni soluimus; et XL ante natale domini; et post pentecosten XL dies et noctes.

‹2› Qui pro homine mortuo ieiunat seipsum adiuuat. De mortuo autem dei solius est notitia.

‹3› De promissione sua laici non debent moram facere, q u i a m o r s n o n t a r d a t. *Sir 14:12*

‹4› Seruo dei nullatenus liceat pugnare, multorum licet sit consilio seruorum dei.

‹5› Infans pro infante potest dari ad monasterium deo, quamuis alium uo‹u›isse‹t›; tamen melius est uotum implere. ‹6› Similiter pecora aequali praetio possunt motari si necesse sit.

‹7› Rex si alterius regis terram habet, potest dare pro anima sua. *capitula XXIX.7 et 9 transponuntur in M_{17}*

‹9› Inuentio in uia tollend‹a› est; si inuentus fuerit possessor, reddatur ei.

‹10› Tributum ecclesiae sit s‹icut› consuetudo prouintiae, id est ne tantum pauperes in decimis aut in aliquibus rebus uim patientur. ‹11›

---

6 quam] q *W_9* **7** adquisierit *M_{17}* **9** seruo] seruato *M_{17}* | uel] et *W_9* | redemi *W_7W_9*, redimi *Cb_4M_{17}* **11** aceperit *M_{17}*, accipere *W_9* **12** eam *om. W_9* **14** prignantem – liberam] pregnante muliere qui liberum *W_9* | libere sunt *W_9* **15** liberat] liberam *M_{17}* | genuerit *M_{17}* | sit *om. W_9* **XXIX,1** XXVIIII *om. Cb_4M_{17}*, XXVIII *W_9* | DE – QVAESTIONIBVS] DE IEIVNIIS LEGITIMIS *W_9* | DIVERSIS] SERVIS *M_{17}* **2** trea *W_7W_9*, tria *Cb_4M_{17}* | XL] dies *add. sup. lin. $W_7^{a.m.}$* **3** soluimus anni *W_9* | natalem *Cb_4M_{17}* **5** qui] q *M_{17}* | semetipsum *M_{17}* | adiuuet *W_9* **6** notitia] notia *W_9* **7** quia] q *Cb_4* **9** licet *$M_{17}W_9$* | pugnare – sit] repugnare multorum *M_{17}* | consilio *$M_{17}W_7W_9$*, consilium *corr. $W_7^{a.m.}$*, concilio *Cb_4* **11** pro *om. W_9* | potest dari] potens dare *W_9* **12** uouisset *$Cb_4M_{17}W_9$ et corr. $W_7^{a.m.}$*, uobis sed *W_7* **13** motari *W_7*, motare *W_9*, mutari *Cb_4M_{17} et corr. $W_7^{a.m.}$* **14** dare] dara *W_9* | anima] ani *W_9* | sua] si quis de culo *(sic)* ad seruitutem dei conuersus speciens quamlibet regalem habeat a rege acceptum ipsa in potestate regis est illius sinu *(sic)* uero a priore quouis rege defuncto quam accipiebat sit ut alii aeres eius deo secum tradere licitum *add. W_9* **15** tollenda *$Cb_4M_{17}W_9$ et corr. $W_7^{a.m.}$*, tollendo *W_7* | possersor *W_9* **16** ei] eii *W_9* **17** sicut *$Cb_4M_{17}W_9$*, secundum *W_7*, secundum quod *corr. $W_7^{a.m.}$* **18** tantum] tantam *M_{17}* | pauperes] inde *add. Cb_4* | in decimis] indicimus *W_9* | rebus] rebes *$M_{17}^{a.c.}$* | patiantur *M_{17}*

Decimas non est legitimum dare nisi pauperibus et peregrinis, siue laici suas ad ecclesi‹am›.

‹12› Pro reuerentia regenerationis in alb‹i›s pentecosten orandum est, ut in quinquagesima oratur.

‹13› Oratio potest sub uelamine esse cum necessitas cogit.

‹14› Infirmis licet omni hora cibum et potum sumere quando desiderant uel possunt, si oportune non possunt.

~V_6W_9 Haec consiliante uenerabili Theodoro archiepiscopo Anglorum nostri, ut diximus, scripserunt. Si qui uero sibi conpetentius meliusue has ‹cuiu›sque regulas penes se tenere uideantur, bene suis uti in deum et nostr‹a›s ne carpant optamus. In quibus quae corrupta uidentur uitio utique scriptorum interpretumque (uir‹orum› nimirum barbarum)
+V_6 deputantur ab omnibus, ita ut a quibusdam uel ab eo eruditis illa deprauata incorre‹p›taque ‹eius› esse iudicia merito abnegantur. E quibus non pauca, cum passim a pluribus mixtimque tenentur, pariter posuimus, ut Christo domino iuu‹a›nte sequentibus libris ex eis praecipua iux‹ta› modulum nostrum corrigamus. Sed adhuc de ill‹o› dubitantes opere aliqua in quibusdam huius necessaria opusculis adnectimus, et maxime libello penitentiae — quae a prudenti posse facile reor aduerti.

Restat igitur super his ad defensionem patr‹i›s nostri Theodori dilectioni uest‹r›i tum quantum poss‹u›mus satisfacere, qu‹i› in aliorum catholicorum dictis plenam non inuenientes expositionem

---

19 decimas] decannas Cb_4 | est *om.* W_9 **20** ecclesiam W_9, ęcłes Cb_4, ecclesias M_{17}, ecclesiis W_7 **21** albis $Cb_4M_{17}W_9$, albas W_7 **22** est *om.* W_9 | in *om.* $W_7^{a.c.}$ **25** possunt[2]] finit *add.* Cb_4; *hic textus desinit in* $Cb_4M_{17}W_7$*; sequitur Gregorii I papae Libellus responsionum (= JK 1843) diuisus in 18 capitula in* M_{17} *et 20 capitula in* Cb_4W_7*, etiam in* W_7 *cum capitulis numeratis XXX–XLIX (sicut in capitulatione ad principium* W_7*); exinde sequitur in* Cb_4 *capitulum de commutatione inductum hoc titulo* te nvnc sancte specvlator verbi dei digni dator hæddi pie presvl precor pontificvm ditvm decor pro me tvo peregrino preces fvnde Theodoro **epilogus,1** anglorum *conieci*, angelorum W_9 **2** qui *scripsi cum Haddan–Stvbbs, Levison et McNeill–Gamer*, quis W_9 | meliusue has cuiusque *conieci*, melius est uehas utrasque W_9, melius est ueras utrasque *coniecit Finsterwalder*, meliusque has utrasque *coniecit Levison*; *forsan* plerasque *uel* aliasque *pro* utrasque *intelligendum* **3** uti – deum] utendum *coniecit Finsterwalder*, utantur *coniecit Levison* **4** nostras ne carpant *scripsi cum Levison*[a], nostris nec carpeant W_9, nostris ne careant *coniecerunt Wasserschleben, Levison*[b] *et McNeill–Gamer* | corrupta *scripsi cum Haddan–Stvbbs, Levison et McNeill–Gamer*, incorrupta W_9 | uidentur] uindentur *(uid.)* $W_9^{a.c.}$ | uitio] uiuo $W_9^{a.c.}$ **5** uirorum *scripsi cum Haddan–Stvbbs et McNeill–Gamer*, uiri W_9, uiris *coniecit Levison* | barbarum] barbaris *coniecit Levison*, barbarorum *coniecerunt Haddan–Stvbbs* **6** ab eo] habeo $W_9^{p.c.}$ | eruditis] *hic fragmentarius textus incipit in* V_6 **7** incorreptaque V_6, incorrecta quę W_9 | eius V_6, illa W_9 | e quibus V_6, aequibus W_9 **9** ut] ux $W_9^{a.c.}$ | iuuante V_6, iuuente *(=* iubente *?)* W_9 | sequentibus] *forsan* frequentibus *intelligendum* **10** iuxta V_6, iux W_9 | illo V_6, illa W_9 **11** opere V_6, operere W_9 | huius W_9, his V_6 **12** maximae V_6 | libello] libellum *coniecerunt Haddan–Stvbbs* | a V_6, ad W_9 **14** his V_6, huius W_9 | patris V_6, patres W_9 **15** uestri tum V_6, uestitum W_9 | possumus V_6, possimus W_9 | qui *scripsi cum Haddan–Stvbbs et McNeill–Gamer*, quorum *codd.*

eum ideo frequentastis. De quibus non inmerito omnibus uos, qui horum karissim‹i› causa ea iudicantes difficilia extitistis, ut me in illorum agone Christo pro uobis agonotheta certantem meritis uestris *–W₉* contra inminentes ictus detrahentium dextra laeuaque defendatis obsecro, quibus facilius est laborantibus detrahere quam studio laboris desudare; et quia de nostris quidam sapientissimos suggillare ecclesiae dei linguae suae uolubilitate didicerunt — sanctum loquor Hieronimum quem maliloquum hominibus inquiunt, Augustinum multiloquum, Esidorum glosarum conpositorem; taceo de reliquis, cum sanctum aiunt Gregorium apostolum nostrum ea dixisse facile quae ceteri prius exposuerunt: tritis aliorum callibus ingrediens. Inde nouiter audiui (quod horreo dicere) quendam uentricosum gentilium fabularum sectatorem legis dei latorem et operis totius mundi scriptorem sugilla‹re›: Quid, inquiens, ipse Moyses maritus uel scire uel ei dicere potuisse?

Mea igitur defensio apud tales quae esse potest, qui in conparatione eorum quos praeposui nihil sum? Gratia tamen dei sum id quod sum; quae utinam in me uacua non fiat per eum qui ex nihilo cuncta creando potens est et de minimis magna perficere. *1 Cor 15:10* Pro quo habeat auctor quicumque catholicus licentiam a nobis, si quid uspiam inuenerit de his quod possit emendare, id ratione peragere, quasi nisi uincantur quae sequenda non sunt, cum ęqualiter tenentur contentionem illis mouent inmodicam quibus dictum est: Non in contentione et emulatione, sed induimini dominum Iesum Christum. *Rm 13:13–14*

---

18 carissimi V_6, karissime W_9 | extitistis W_9, extitisse V_6 | ut] ut adiuuetis *coniecerunt* HADDAN–STVBBS **19** agonotheta W_9, anothetha V_6 | certantem] certante *coniecit* LEVISON **20** inminentes] *hic textus desinit in* W_9 *(sequitur Paenitentiale Bedae)* **22** sapientissimus $V_6^{a.c.}$ **23** didicerunt] se dederunt *coniecerunt* MCNEILL–GAMER **25** multiloquum *scripsi*, multilocum V_6 | conpositorem] conpositaret $V_6^{a.c.}$ **27** tritis *scripsi cum* LEVISON *et* MCNEILL–GAMER, tristis V_6 **30** sugillare *scripsi cum* LEVISON *et* MCNEILL–GAMER, sugilla V_6 | maritus] magicus *coniecerunt* LEVISON[a] *et* MCNEILL–GAMER, in artibus *coniecit* LEVISON[b], emeritus *coniecit* MAI | ei dicere] edicere *coniecit* LEVISON **31** potuisse] potuisset *coniecit* MAI **33** tamen *om.* $V_6^{a.c.}$ **34** fiat] fuit $V_6^{a.c.}$ **41** christum] *sequitur una pagina uacua et deinde congeries sententiarum de penitentia intitulata* HIERONIMI DE PAENITENTIA *in* V_6